25րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6911 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1908 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 16 ՌԱՄԱԶԱՆ 1326 12 Octobre 1908 25me année N. 6911

"ԱՐԵՒԵԼՔ"
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻԱ

Բաժանորդագրութեան Պայմանները

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան	80	Ղ.ռ.
» » վեցամսեայ	45	»
Գաւառներու համար տարեկան	108	»
» » վեցամսեայ	60	»
Օտար երկիրներու համար տարեկան	25	Ֆր.
» » վեցամսեայ	20	»

Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آرەولك
ارمنيجه يومى و سياسى غزته
صاحب امتيازى قره كين بوياجيان
درعليه غلطه

AREVELK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

10 PARAS

ԽՄԲԱԳԻՐԱՊԵՏ
ԵՐ. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՈՒՐ

Խօսքի փոթորիկը դեռ կը տեւէ, դեռ կը թռչին հարիւրաւոր թերթերու մէջէն բառերու խոլ չղջիկները: Գինովցած ենք բառերով: Օդը լեցուն է դեռ վաղընջական տիրացութեան երգովը, հեբարձակ, անպարագիծ, և ունայն:

Ատեն է որ լռենք, ու թաղուինք մտածումի եւ ինքնամփոփման մէջ, որպէս զի հզօրապէս ու ներուժօրէն յղանանք վաղուան կեանքը, առնական ու գեղեցիկ կեանք մը, որպէս կը վայելէ ազատներու ազգի մը:

Լռութեան մէջ պիտի դարբնուին մեր կորովները. լռութեան մէջ կը մանի մարդկային ճիգը: Բառերը ունին իրենց աղուորութիւնը, ու լեցուն են յաճախ յանկուցիչ հմայքով. բայց անոնք լեցուն ալ են վտանգով, ճիշդ երկար տեւող գինովութիւններուն պէս որ հոգին կը ջլատեն: Մտաւոր պերճանքներու, պչրանքներու ժամանակը չէ: Չվատնենք կորովի պզտիկ պաշարը որ մնացած է մեզ հեռաւոր նախահայրերէ՝ օդին մէջ ձայներ ու ձեւեր գծելով:

Գործելու ատենն է: Ատենն է լուռ ու անդրդուելի ճիգերու:

Անօգուտ աղմուկ հանեցինք մեր մեծ ու պզտիկ Ներոններուն՝ Արդէն պզտիկ կա՞ր որ մէջերնիս: Հսկաներու դղրդագին տողանցում մըն էր մեր հմայուած երեւակայութեան մէջէն, վակներեան պատկեր մը որով անմահացնել ուզեցինք մեր մանրավրէժական սխալները: Մեր ամբոխը [illegible] տակնուվրայ ըրաւ, ու ովկիանոսներ [illegible] պանծացնելու համար ինչ որ լռելու էր, լռելու էր: Անոնցմէ մէկը միայն, Մեծ Վեզիրաւորը, իրաւունք ունէր մեր հպարտ գոռոզանքին:

Համեմատութեանց բնազդը կը պակսի մեզ, միշտ պակսած է մեզ, ու ասիկա այլանդակ բաներու կ՚առաջնորդէ կոր յաճախ: Կամ ցաւագին կոյրեր ենք ճշմարիտ ու խորունկ արժանիքին առջեւ, կամ սխալ ու չտես երախտագէտներ:

Հեռուները դիտողները միայն, ջլեղիկ սարկաւագութեան մթնոլորտէն ազատ, կրցան զգալ սրտի սեղմումով մը բոլոր զաւեշտը փառաբանութիւններու, որոնցմով բռնաւոր չզենուեր ընդառաջ գացին չեմ գիտեր ինչ անհեթեթ ու նսեմական կուռքերու:

Այսչափ դիւրին աստուածացումներու մէջէն աստուածներ չեն ծնիր. միայն յաւակնութիւնը, պարապով ուռած, կ՚աստուածանայ:

* * *

Նոր կեանքը սակայն պէտք է նոր մարդերու ծնունդ տայ: Մոռնանք հին չափերը: Նոր մտածումին առջեւ անհետանալու էին հին, խուժոր, ցնորքները: Միրաժներ չկախենք գօս խրտուիլակներու վրայ: Կառավարական նոր յղացումը իր հետ կը բերէ քաղաքացիի ու անհատի նոր յղացումներ, բարոյական նոր կշիռներ ու չափեր: Մինչեւ հիմա կարելի եղած էր փառաբանել մարդուկներ որոնք, ըլլա՛ն դրամի, ըլլան մտքի մարդիկ, առանց ինքնատիպ բան մը արտադրած ըլլալու, առանց հեղինակաւոր արարք մը ըրած ըլլալու, առանց կերտած ըլլալու կեանքի մեծ դրուագ մը, պատուանդան մը շինած էին իրենք իրենց՝ շնորհիւ գաճաճ բարերարութիւններու, կամ աղմկալի ու խարուսիկ մտաւորականութեան մը փողփողումովը:

Մեր նոր անհատները, մեր գերագոյն մարդերը անոնք որ մեր օրէնքը պիտի ըլլան, ու մեր հոգիները պիտի ձեւակերպեն, այնպէս մեծ ու գեղեցիկ պիտի ըլլան, ու լեցուն ճշմարտութիւնով: Ամփոփելու, բոլոր անարգ բաներէն, ամէնէն անարգն ու ամօթը Սուտն է, կեղծը, շինծուն, արուեստակեալը: Պիտի չկրնանք ալ եւս հանդուրժել սուտին, որչափ ալ պճնուած ըլլայ, ու որչափ ալ պչրալի՝ պատրական շնորհներով: Կ՚ատենք մանր սուտ-վաճառականին, սուտ-գրագէտին, սուտ-բարերարին, սուտ-հայրենասէրին, սուտ-հրապարակագրին, սուտ-վարդապետին, սուտ-յեղափոխականին, սուտ-գործիչին, սուտ-բանաստեղծին, բոլոր ապրող սուտերուն վերջապէս:

Սուտը քանդելով՝ բարձած պիտի ըլլանք էն տարրալուծիչ թոյնը հանրային կեանքէն: Բարձած պիտի ըլլանք գրականութեան մէջէն թացիկութիւնը որ համայնածախ գրական սեւ մը կ՚ըլլար կոր: Բարձած պիտի ըլլանք ընկերական մթնոլորտէն կեղծիքը որ մեր արիւնը, մեր ոսկրները լեցուց վատութիւնով ու անարգութիւնով, որ անկարելի ըրաւ մարդկային էն տարրական զգացումները, ու ամուլ տարակոյսը բերաւ արգաւանդ ու շինիչ հաւատքին տեղ:

«Երազող մը» պիտի ըսեն կարելի է ինծի իրենց տխմար յաւակնութեան բարձունքէն մեր սուտ-իմաստասէրները, որոնք ատեն մը կը վխտային մեր մէջ, անպատում հոգիներ որ աշխարհիս էն հանդիսաւոր ու մաքուր միամտութիւնովը՝ պաշտելի ու սիրուն բաներ ըսին իրենց չհասկցած բաներուն վրայ, ու արտայայտել ուզեցին կեանք մը որմէ ներս չէին համարձակած նայիլ իսկ: Բայց այս յօդուածիս հրապարակումն իսկ անկարելի անուրջք մը պիտի նկատուէր տարի մը առաջ:

Ոչ՛, գաղափարներուն ոյժը անդիմադրելի է բոլոր յաւիտենական բաներուն պէս, տիեզերքի օրէնքներուն պէս: Սայթաքումներ, վրիպումներ, շեղումներ պիտի ըլլան: Բայց ջահը կը մնայ վառ, բերդին կատարը, նոյն իսկ մրրիկին մէջ, լուսաւորելու համար տաժանքոտ ու ազնուր ճամբան մեծ մարդկային եղբայրութեան...:

Ա. ՇԱՔԼԵԱՆ

ԽՕՍՈՒՐՈՒՏՈՒԿ

Պուլկարիոյ Ֆէրտինան իշխանը աշխարհիս ամէնէն տգեղ, ամէնէն ապաշնորհ, ամէնէն vieux jeu արհեստը կ՚ընտրէ կոր ինքզինքին. Թագաւո՛ր ըլլալ:

Ասիկա անգամ մը եւս կ՚ապացուցէ թէ ամէնէն խելացի գլուխները՝ թագակիրները չեն ապահովապէս:

Ինչ է թագաւոր ըլլալը:

Արհեստ մըն է այս որով տէր կը դառնաս միլիոնաւոր մարդերու եւ կը դադրիս ինքզինքիդ տէրը ըլլալէ:

Թագաւորը այն է իր երկրին մէջ ինչ որ է կինը՝ հանրատան: Քիչ շատ ամէնուն կը պատկանի:

Սովորական մահկանացուն կ՚երթայ, կուգայ, կը նստի, կ՚ելլէ, կը սիրէ, կը կարդայ, կ՚երգէ, կը խօսի, աղուորիկ սպասուհիներու նիպիկներ կուտայ, գրքանչին հետ կը կռուի, պարտք կ՚ընէ, գիշերը տունը չերթար, եթէ սիրտը ուզէ մինչեւ կէսօր կը պառկի, ուզածին չափ գինեխում կրնայ ըլլալ, խելքին փչած ատենը հիւանդ կրնայ ըլլալ, ուզած ատենը կը մեռնի, եւ պարտաւոր չէ գիտցնելու [illegible] թէ... կինը քանի՛ [illegible] է:

Այդ ամէն բաներէն զրկուած են խեղճ թագաւորները:

Ամէնէն ազատ, ամէնէն ռամկավարական երկիրներուն մէջն անգամ թագաւորներուն ամէնէն թեթեւ քայլը հսկուած է, միլիոնաւոր հպատակներու վրայ իշխողը ամէնէն հլու գերին է հանրային կարծիքին, մամուլի քմայքին եւ protocoleի օրէնքներուն:

Երբ մենք կարգուելու կ՚ելլանք, սրտերնուս սիրած աղջիկը կ՚առնենք եւ անկողին մը կը բաժնենք մեզի: Իսկ երբ թագաւոր մըն է կարգուողը, պէտք է որ Խորհրդարանները նստաշրջան մը բանան, նախարարները խորհրդակցին եւ քանի մը միլիոն ժողովուրդ իր հաւանութիւնը տայ:

Մենք երբ աղջիկ մը սիրելու կ՚ըլլանք, մեր սրտին կը հարցնենք. գահերու վրայ բազմողները պէտք է խորհուրդ հարցնեն աշխարհիս բոլոր արքունիքներուն:

Oh, le sale metier!

Երբ սիրտս խաւիար ուտել ուզէ, օրինակի համար, կը նայիմ որ երկու բանի չի դպչի, նախ քսակիս եւ ապա ստամոքսիս:

Թագաւորներուն համար վայրկեաններ եղած են որ այդ բանը չեն կրցած ընել:

Ենթադրեցէք որ վաղը Սպանիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ դիւանագիտական imbroglio մը յառաջ գայ:

Այդ պարագային երիտասարդ Ալֆոնսոն ուզէ չուզէ ինքզինքը պիտի զրկէ խաւիար ուտելու հաճոյքէն, որովհետեւ, խաւիարը ռուսական բերք ըլլալով անկէ քանի մը կտոր ուտելը կրնայ դպչիլ... բոլիթիքային:

Ասանկ ողորմելի պզտիկ զրկանքներ կան թագաւոր ըլլալու մէջ:

Ռէժիին յանձին պաշտօնեան, dette publiqueի չի հանած բարապանդ սիրտը ուզած ատենը կրնայ ուզածին չափ իր սենեակին դուրս ելլել եւ պզտիկ պատմութիւններ պատմել իր ընկերոջ:

Թագաւոր մը քիչ մը ուշանալու պէս propos-ի քիթը կը խոթէ արքայական ննջասենեակէն ներս եւ շատ անգամ պատահած է որ թագաւորի մը պատմած պատմութիւնը՝ ընդհանուր [illegible]:

Այս պայմաններուն մէջ Bon Marchéի պարզ պաշտօնեայ ըլլալը հազար անգամ աղէկ է թագաւոր ըլլալէն:

Ինչո՞ւ հեռուները կ՚երթաք:

Հոլանտայի Վիլհէլմինա թագուհին, չես գիտեր ինչո՛ւ, վեցերորդ անգամ ըլլալով յուսախաբ կ՚ըլլայ կոր... մայր ըլլալու իր փափաքին մէջ:

Ամէն անգամ որ որովայնի այդ bluffer տեղի կ՚ունենայ Լա Հէյի մէջ, կէս ժամ ետքը աշխարհիս միւս ծայրը կը տարածուի լուրը եւ անոնք ալ կը գիտնանք թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ կոր... Ստորին Նահանգներու մէջ:

Ե. ԱԼՓԻԱՐ

ՀԱՅԵՐՈՒ

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹԱԿԱՆ ԴԵՐԸ

Գործաւոր մը չի կրնար գործել առանց գործիքի. երկրագործը երբ իր ձեռքին տակ չունենայ արօրն ու մաճը, իր արտը չի կրնար հերկել. այսպէս ալ բանասէր մը, պատմաբան մը երբ իր գործիքներէն զրկուի, երբ իր գրքերուն մէջ չգտնուի, չի կրնար իր ճիւղին վերաբերեալ ուսումնասիրութիւն մը կատարել. բայց որովհետեւ ընկերներս առաջարկած են ինծի պատմական բան մը խօսիլ, ստիպուած եմ համակերպիլ, միայն թէ առաջուընէ ներողութիւն պիտի խնդրեմ ամէն ունկնդիրներէս, եթէ չկարենամ գոհացում պատճառել. պիտի ներկայացնեմ ձեզ այն ինչ որ կը թելադրէ յիշողութիւնս:

Հայ ցեղին կատարած դերը քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ շատ մեծ է, եւ ա՛յնքան հին որքան բարձրանանք դէպի հայութեան ծագումը:

Հայութեան ծագումը դժուար է որոշել մեր ձեռքը հասած վաւերագրերով, բայց կարելի է հաստատ կերպով ըսել թէ Հայերը կամ աւելի ճիշդը՝ նախահայերը Քրիստոսէ տասներեք դար առաջ գոյութիւն ունէին եւ կը պատերազմէին Ասորեստանցիներու դէմ: Իրենց բնակութիւնը կը տարածուէր Սեւ ծովէն դէպի Սեւանայ [illegible], Ուրմիայ լճէն մինչեւ Մալաթիա, իսկ Հիւսիսէ դէպի Հարաւ՝ Արարատեան դաշտէն մինչեւ Կորդուաց լեռները:

Հայ անունը՝ «Արմէնիա» ձեւին տակ առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնուի Բեհիսթունի բեւեռագրական արձանագրութեանց մէջ: Ա՛յնտեղ Մեծն Դարեհ, որ Քրիստոսէ վեց դար առաջ կ՚ապրէր, իր արշաւանքներու մասին խօսած ժամանակ հայ ցեղին տոկունութեան եւ ապստամբական ոգիին մէկ նմոյշը կը յիշէ. — Արախա անունով հայ մը, որ անունը նոյն էր մեր «գեղեցիկ» մականունով «Արա»ին հետ, ինքզինքը «Բաբելոնի թագաւոր» կը հռչակէ, երեք անգամ ապստամբութեան կը դիմէ, բայց վերջապէս կը յաղթուի Դարեհի զօրքերէն: Ասիոյ եւ Ափրիկէի տիրող Աքեմենեան հզօր պետութեան դէմ Հայու մը կողմէ եղած այս երեւելի ըմբոստացումը ուրիշ բան չապացուցաներ այլ հայութեան մէջ արմատացած զօրաւոր կամքի մը գոյութիւնը. եւ ասիկա վեց դար առաջ Քրիստոսէ...

Պիտի հարցնէք. — Ո՞ւսկից բուսաւ այս Արմէնիա անունը:

«Արմէնիա» անունը կազմուեցաւ այնպէս ինչպէս կազմուած են Ալզաս-Լորէն, Աւստրօ-Հունգարիա եւ ուրիշներ: Արմէնիա անունը յառաջ եկած չէ ո՛չ Արմենակէն եւ ո՛չ Արամէն, այլ այն երկիրներու անուններէն որոնք կը կոչուէին Ararus եւ Մինի — Հայաստանի նախկին անունները: Մինին հիմակուան Վանի նահանգին տեղը կը բռնէր, իսկ Արարատ՝ երբեմն կը գրաւէր ամբողջ Մեծ Հայքը: Այս երկրին ժողովուրդն է որ կ՚անուանենք հիմա նախահայեր:

Նախահայերն իրենց բնակարաններու շինութեան համար կը գործածէին զանազան նիւթեր, եւ ընդհանրապէս քարաժայռերու մէջ կը փորէին սրահներ, սենեակներ եւ մէջէ մէջ փորուած խուցեր:

Որովհետեւ այս կարգի բնակարանները կը պատկանէին թագաւորներու եւ իշխաններու, թշնամիին յարձակումէն պաշտպանուելու համար կը կառուցանէին ցից ժայռերու վրայ, անմատչելի տեղերու մէջ: Եթէ այստեղ ձեր մէջէն Վանի քաղաքը տեսնողներ կան, կրնան վկայել նախահայոց արուեստի ինքնութեան մասին:

Մարդ կը զարմանայ, թէ ինչպէս կրցած են փորել այն կարծր ապառաժները, ինչպէս բարձրացած են հոն, այն սենեակները, այն բնակարանները շինելու համար, մանաւանդ թէ ինչպէս, ի՛նչ միջոցներով կրցած են հասնիլ հոն, այն լերկ ժայռին վրայ եւ տաշած են իրենց արձանագրութիւնները, որոնք կը պատմեն թէ՛ իրենց փառքը եւ թէ իրենց հաւատքը: Հապա այն ջրմուղները, այն ապուռանները որոնցմով Մենուայ թագաւորը, Իշպուինիի որդին, ջուր հայթայթած է Վանի քաղաքին, իրա՛ւ որ հիացմունք կը պատճառեն մեզ. ջրաբաշխութեան այդ գործին կատարումը մէկ լեռնէ դէպի միւս լեռ՝ յատուկ է միայն աւելի նոր դարերու. բայց մարդ կը զարմանայ երբ տեսնէ Շամիրամի առուին համար շինուած այն հոյակապ սիւները, որոնց վրայ հաստատուած են կախեալ ջրանցքները: Գիտէ՞ք թէ ինչ կը նշանակէ Քրիստոսէ եօթը դար առաջ — պէտք է շեշտել — ջուր բերել Հայոց-Ձորէն մինչեւ Վան. անոր համար է հայ ցեղին քաղաքակրթութեան ցայտուն ապացոյցը:

Աւելին կայ:

Այստեղ նպատակ չունիմ ուրիշներու զգացումները վիրաւորելու. նոյնպէս թոյլ չեմ տար, որ մեր դրացիներու նկատմամբ եղբայրակցութենէ տարբեր զգացումներ տածէ մէկը. բայց իբր պատմաբան եւ հնախօս՝ ստիպուած եմ յայտարարելու թէ հայկական ճարտարապետութիւնը աւելի հին է քան թէ յունականը, թէեւ չունենայ այն գեղեցկութիւնը որ իր կատարելութեան հասած է յունականին մէջ: Բոլոր այցելողներու հիացման առարկայ հանդիսացող Պարթենոնի տաճարը, որ յունական ճարտարապետութեան գլուխ գործոցն է, բարձրացած՝ Աթէնքի արուեստին վրայ, երկու կամ երեք դարով աւելի ուշ շինուած է քան հայկական Պանթէոնի — այսպէս ըսենք — Հայր Աստուծոյ՝ Խալդիայի տաճարը, ուր առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնուի ճարտարապետութեան մէջ ծանօթ եռանկիւն ճակատը (fronton): Այս՝ շատերու համար թերեւս անկարեւոր խնդրութիւնը մեծ արժէք ունի գեղարուեստներու պատմութեան համար ի մասնաւորի եւ հայկական քաղաքակրթութեան պատմութեան համար ընդհանրապէս:

(Խալդեայի տաճարը կը գտնուէր Մուսասիր քաղաքին մէջ, որ հիմակուան Բէչլին բռնած տեղն է, Թուրքիոյ-Պարսկաստանի սահմանագլխին վրայ: Տաճարը կործանուած է Ասորեստանի Սարգոն Բ. թագաւորէն, որ կ՚ապրէր Քրիստոսէ եօթը դար առաջ):

Նախահայոց քաղաքակրթութեան մասին այսքան խօսելէ ետք՝ անցնինք յետ-քրիստոնէական շրջանի Հայոց:

Այստեղ կը տեսնենք Պրոյերեսիոսի նման Հայ հռետորներ, Տրդատի նման հուժկու թագաւորներ, որոնց արձանները կանգնած էր Հռոմ քաղաքը, Դաւիթ Անյաղթ, անյաղթելին ի փիլիսոփայութիւն. ա՛յստեղ, նոյն իսկ այս քաղաքին մէջ, այս հողերուն վրայ նստող եւ իշխող Հայ կայսրեր, ինչպէս՝ Յովհաննէս Չմշկիկ, Վասիլ Հայկազն եւ ուրիշ շատեր. նոյնպէս այս քաղաքին մէջ համբաւ մը թողած է մեր Տրդատ ճարտարապետը, նորոգելով Այա-Սօֆիայի գմբէթը, ինչպէս կը վկայէ Ասողիկ: Տրդատ՝ Անիի Մայր եկեղեցին շինող ճարտարապետն է:

Ճարտարապետութեան մէջ Հայերը դարձեալ քաղաքակրթական դեր մը կատարած են: Ուսուցչապետ Սդրզիգովսքի կ՚ըսէ. «Հայերը չեն գիտեր թէ ինչ գանձեր ունին» եւ իրօք մենք չենք կրնար գնահատել մեր ունեցածները: Էջմիածնի մօտ Հռիփսիմեանց եկեղեցին այցելողներն երբ անգամ մըն ալ Սարաղբուլի եւ գիտեն հրէից մեծ սինակոկը, պիտի կարծեն թէ Հռիփսիմեանց եկեղեցին հոն փոխադրուած է. գոնէ՛ ես այս տպաւորութիւնն ունեցայ երբ տեսայ յիշեալ սինակոկը: Այս ձեւի ճարտարապետական ձեւը Roman կը կոչուի, գիտական լեզուով: Արդ, երբեք չպիտի զարմանաք երբ ըսեմ թէ այս ոճը Հայաստանէն անցած է Եւրոպա:

Ապացո՞յց կ՚ուզէք:

Ըսեմ: Ռոման ոճը ներկայացնող առաջին շէնքը Եւրոպայի մէջ կը հասնի մինչեւ ութերորդ դար. մինչդեռ Հայաստանի մէջ — աւելի համեստ ըլլալու համար ըսեմ — կը հասնի մինչեւ եօթներորդ դար: Ասոր օրինակ կը բերեմ դարձեալ Հռիփսիմեանց եկեղեցին, որ թէեւ Դ. դարու մէջ է կառուցուած, բայց հիմնական նորոգութիւն մը կրած է Կոմիտաս Կաթողիկոսի ձեռքով 618 թուին: Անիի Մայր Եկեղեցին, որ կառուցուած է 980 թուականին, Գոթական ոճի նախատիպն է:

Այն թուականին Եւրոպայի մէջ դեռ ծնած չէր Գոթական ոճը:

Թէքսիէ կը պնդէ, թէ Բիւզանդական կոչուած ճարտարապետական ոճն ալ Հայաստանէն մտած է եւ չէ սխալած: Եւ Հռիփսիմեանց եկեղեցիէն քառորդ ժամ մը հեռու գտնուող Զուարթնոց եկեղեցին՝ իր զուտ Բիւզանդական ձեւով ապացոյցն է ասոր:

Ես Թէքսիէէն աւելի առաջ կ՚երթամ, եւ ուսուցչապետ Մառերին հետ կ՚ըսեմ թէ Եւրոպայի մէջ ամենէն հիացման առարկայ հանդիսացող եկեղեցական շէնքերու ճարտարապետական ոճերն եկած մտած են Հայաստանէն: Միւս կողմէ Սդրզիգովսքի իր բովանդակ հմտութեամբ կը հաստատէ, թէ Ախէնի, Ժէրմինի-տէ-Պրէի եկեղեցիներու շինութեանց մէջ Հայու մը մատը կայ:

Վերջապէս ժամանակ է ըսելու, թէ Հայն ալ իր մասնաւոր ոճն ունի, եւ ճարտարապետութեան պատմութեան մէջ պէտք է գրաւէ պատուաւոր էջ մը:

Հոս տեղը չէ երկարօրէն խօսք առնելու իւրաքանչիւր ոճի վրայ, եւ ցոյց տալու այն ամէն երեւոյթները որոնք կրնան հաստատել զայն, մանաւանդ թէ, ինչպէս ըսի, հոս զուրկ եմ պէտք եղած գրքերէս, եւ առանց գրքի կարելի չէ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել:

Հայկական քաղաքակրթութեան ապացուցանող երկու իրողութիւններ ալ յիշատակեմ, եւ վերջացնեմ խօսքս:

Խաչակիրներուն Արեւելք արշաւած ցեղին երբ կուգան կը հասնին կարծեմ Անտաքիոյ առջեւ, եւ իրենց բոլոր ճիգերով ու պատերազմական գիտութեան ընձեռած բոլոր դիւրութիւններով չեն կրնար գրաւել բերդը, Ֆրանսացի ժամանակագիրները կ՚ըսեն թէ Սպրահամ անունով

"ԱՐԵՒԵԼՔ"-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՐԱՖՖԻ

ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

(23)

ԺԲ.

ԱՆՅԱՋՈՂ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Նա գլուխ տուեց և դուրս եկաւ:

Տաճարապետի հեռանալուց յետոյ՝ ներս մտաւ ներքինապետ Բագոսը՝ իւր խորշոմած, լերկ դէմքով, իւր առանց թերթերունքների կարմիր կոպերով, որոնք իրանց նեղ շրջանակի մէջ հազիւ կարողանում էին սեղմել նրա՝ կորտի աչքերի նման դուրս ընկած՝ անհամաչափ բիբերը: Նա քնութեամբ մօտեցաւ տիկնոջ գահաւորակին, այնքան ուշիկ քայլերով, կարծես վախենում էր, մի գուցէ ոտները մատնէին իրան, և կռանալով, խուպատ ձայնով մըրթմըրթաց.

— Գնացին նախ տիկին Զարուհիի ձեռքը համբուրելու...

Մամիկոնեան տիկնոջ գոռոզ աչքերը վառուեցան բարկութեան կրակով:

— Յետո՞յ,— հարցրեց նա խռովեալ ձայնով:

— Յետոյ գալու են այստեղ ճաշելու:

— Ե՞րբ:

— Ով է իմանում: Եթէ տիկին Զարուհին չուշացնէ, գուցէ շուտ կը գան: Բայց նրա սովորութիւնները յայտնի են. մինչեւ մի բան չուտացնէ, մինչեւ մի բան չը խմացնէ, բաց չի թողնի:

— Սամուէլն էլ գնա՞ց նրանց հետ:

— Սամուէլը բոլորից առաջ էր ընկած...

Տիկինը աւելի վրդովուեցաւ:

Ներքինապետը, արդէն իրան հասած համարելով իւր նպատակին, աւելի առաջ տարաւ քսութիւնը, ասելով.

— Սամուէլը հրամայեց, որ Մուշեղին եւս հրաւիրեն ճաշի...

— Եւ Մուշեղը համաձայնուեցա՞ւ գալու:

— Համաձայնուեցաւ... Սամուէլի հետ նա այդպէս է...

Վերջին խօսքերի միջոցին բանսարկուն ձեռքերը մօտեցրեց եւ երկու ցուցամատները կցեց միմեանց հետ, որ միութեան նշանն էր:

Միեւնոյն ամրոցում ապրող Մամիկոնեան երեք եղբայրների—Վարդանի, Վասակի և Վահանի ընտանիքները, թէեւ առերես բարեկամ էին, բայց ի ներքուստ թշնամական յարաբերութեանց մէջ էին: Եւ այդ [illegible] թշնամութիւնը ունէր իւր ողբալի պատճառները. Վասակը սպանել էր իւր հարազատ եղբօրը Վարդանին, իսկ Վահանը՝ Սամուէլի հայրը՝ մատնելով եղբայրասպան Վասակին Շապուհ արքայի ձեռքը՝ նոյնպէս սպանել տուեց: Այդ տան մէջ սարսափելի թշնամութիւն կար,— ընտանեկան անհաշտելի վրէժխնդրութեան թշնամութիւն...

Բայց կեղծ-ազնուապետական քաղաքավարութիւնը սքօղում էր այդ թշնամութիւնը: Տիկնոջը վրդովեցրեց՝ ոչ այնքան Սամուէլի Մուշեղին ճաշի հրաւիրելը, որը նրա հօրեղբայր Վասակի որդին էր, որքան ներքինապետի հաղորդած այն տեղեկութիւնը՝ թէ Սահակ պարթեւը գնաց նախ տիկին Զարուհիի ձեռքը համբուրելու: Այդ օտար տիկինը սպանուած Վարդան Մամիկոնեանի այրին էր: Իսկ Սահակը, որպէս նախընթաց գլխում ցոյց տուինք, այդ Վարդանի դստեր որդին էր: Այդ էր պատճառը, որ Սահակը սովորութիւն ունէր՝ ամեն անգամ, երբ նրան պատահում էր իւր քեռիների ամրոցը գալ, նախ մտնել տիկին Զարուհիի մօտ, մխիթարել նրան և իւր յարգանքը յայտնել իւր պառաւ քեռակնոջը: Եւ այդ սաստիկ բարկացնում էր Սամուէլի մօրը: «Ամեն անգամ, երբ այդ գոռոզ պարթեւը յայտնւում է մեր ամրոցում, մի չար միտք է գտնում ինձ վիրաւորելու»... մտածում էր նա և ուռած շրթունքները դողում էին սրտի խռովութիւնից:

— Որմիզդուխտի մասին մի բան չիմացա՞ր,— դարձաւ նա դէպի ներքինապետը:

— Նա հիւանդ է...

— Ուրեմն ճաշի չի գայ:

— Եթէ առողջ եւս լինէր, չէր գայ... ասաց ներքինապետը և նրա երեսի կնճռոտ կաշին, աւելի կծկուելով, ծիծաղի նման մի բան ձեւացրեց խարամանկ դէմքի վրայ:

Իսկ Սամուէլի մօր դէմքը փայլեց անկեղծ ուրախութեամբ, երբ իմացաւ, որ Որմիզդուխտը ճաշին չի լինի: Գեղեցիկ, քաղցրաբարոյ կինը, մանկահասակ հիւրերի շրջանում, կարող էր ստուեր ձգել նրա վրայ: Նախանձը չափ չունէր այդ փառասէր Արծրունու սրտում, թէեւ նա արդէն հասակն առած և թառամած կին էր:

Ներքինապետի և տիկնոջ խօսակցութեան միջոցին, երբեմն դահլիճի դուռը աննկատելի կերպով շարժւում էր և նրա նեղ բացուածքից նայում էին երկու լուսափայլ աչքեր: Մէկը նախասենեակում լրտեսում էր:

Ներքինապետի հաղորդած տեղեկութիւնները որքան ուրախութիւն պատճառեցին տիկնոջը, այնքան աւելի եւս տրտմութիւն յարուցին նրա մէջ: Նրա սիրտը ալեկոծւում էր և ամբոխուած գլխում պղտորւում էին մթին խորհրդածութիւններ... անպատեհ հիւրերի տարաժամ գալուստը այն աստիճան յանկարծակի և անախորժ կերպով տեղի ունեցաւ, որ ժամանակ չը տուեց նրան կարգի դնելու և մի որոշ հետեւանքի հասցնելու իւր խորհրդածութիւնները... Այժմ տատանւում էր նա տարամիտ ծայրայեղութիւնների մէջ...

Նա կրկին դարձաւ դէպի բանսարկուն, հարցնելով.

— Դու հաստատ գիտե՞ս, որ Մուշեղը գալու է ճաշի:

Ներքինապետի դէմքի վրայ կրկին յայտնուեցաւ զզուելի ժպիտը և նրա անհամաչափ բիբերը աւելի լայնացան:

— Եթէ քո խոնարհ ծառան մի բան հաստատ չը գիտենայ, չի ասի,— պատասխանեց նա եւ ձեռքը մեծարաբար տարաւ ուղղելու գահաւորակի վրայ դրած բարձերից մէկը, որ փոքր ինչ շեղուել էր իւր սովորական տեղից:

Դահլիճի դուռը կրկին շարժուեցաւ, երկու փայլուն աչքերը կրկին շողացին բացուած ճեղքից: Երեւում էր, որ այդ հետաքրքիր աչքերը դժուարանում էին դիտելու, թէ ո՛ւր էր տիկնոջ խօսակիցը, որովհետեւ գահաւորակը, որի վրայ նստած էր տիկինը, դրած էր դրան ուղղակի հակառակ կողմը, իսկ դահլիճը այնքան ընդարձակ էր, որ ձայների միայն անորոշ հնչիւններն էին հասնում մինչեւ նախասենեակը:

Տիկինը մտայոյզ կերպով վերկացաւ նստած տեղից և իւր քայլերը ուղղեց դէպի կից սենեակը:

—Եկ ինձ հետ, Բագո՛ս, — հրամայեց ներքինապետին:

Այդ կցիկ սենեակը տիկնոջ առանձնարանն էր, որից մի դուռ բացւում էր դէպի նրա ննջարանը, իսկ մի այլ դուռ՝ դէպի կանանոցի ներքի փոքրիկ բակը, որ զարդարած էր մշտադալար բոյսերով:

Առանձնարանի դուռը ներսից կողպեցին: Դահլիճը մնաց դատարկ:

Այդ միջոցին դահլիճը մտաւ նախասենեակի ունկնդիրը — օրիորդ Նուարդը: Որպէս մի մարմնացած զգուշութիւն, ուշիկ քայլերով անցաւ նա փափուկ գորգերի վրայով և ուշադրութեամբ իւր չորսը նայելով, մօտեցաւ լուսամուտներում դրած ծաղկամաններին, հոտ քաշեց, մօտեցաւ մետաղեայ հայելուն, նայեց իւր գունաթափ դէմքի վրայ, և ապա մօտեցաւ այն դրանը, ուր ներս մտան տիկինն ու ներքինապետը: Մի խուլ քրթմնջոց լսելի էր լինում ներսից: Օրիորդը կամաց ականջը տարաւ դէպի դրան փականքը: Շուարուած աղջիկը շունչ անգամ չէր առնում, որ իւր յոգնութեամբը չը խանգարէ: Նրա ականջներին հասնում էին աղօտ շշնջիւններ միայն, որոնցից ոչ մի բառ որոշել չէր կարողանում: Տհաճութիւնը խեղդում էր նրան: Մի մթին, չարագուշակ բնազդմամբ զգում էր նա մի ինչ որ դաւադրութիւն, որ սարսափեցնում էր նրան:

Նա հեռացաւ իւր բռնած դիրքից, ուզում էր մի առարկայ գտնել, որ եթէ տիկինը յանկարծ դուրս գալու լինի, իրան գործով զբաղուած ձեւանէ: Այդ միջոցին դահլիճի դռները շառաչմամբ յետ գնացին և ծտի նման ներս նետուեցաւ փոքրիկ Վահանը —Սամուէլի կրտսեր եղբայրը: Շատ խաղալուց քրտնած, թշերը վարդ դարձած, ուրախ երեխան վազեց, փաթաթուեցաւ օրիորդին և, նրանից մի համբոյր ընդունելուց յետոյ, իսկոյն բաց թողեց նրան, և թռաւ գահաւորակի վրայ:

(Շարունակելի)

Հայ ճարտարագէտ մը (un ingénieur arménien) նոր գիւտ մը հնարելով ձեռք բերաւ ամբողջ բերդաքաղաքը։

Երկրորդ խրոխտութիւնը սա է, թէ մեր Կիլիկեան թագաւորներէն Հեթում Ա.՝ զգալով Սելճուգեան սուլթաններու հետ միանալու պէտքը, համերաշխութեամբ դաշինք կնքեց անոնց հետ, միասին դրամ տպեց և խնամական կապեր հաստատելով ապահովեց իր երկիրն օտար յարձակումներու դէմ։ Ասիկա առաջին հաստատ միութիւնն էր մեր պատմութեան մէջ, առանց յիշատակելու Արշակունեաց ժամանակ եղած զինընկերութիւնները։ Այս միութիւնը հաստատող երկլեզուեան դրամները մինչեւ հիմա գոյութիւն ունին, մէկ կողմին վրայ գրուած՝ «Հեթում թագաւոր Հայոց», իսկ միւս կողմին վրայ «Էս Սուլթան էլ Մուազզամ Կայասէտտին Վէտտիւնեա, Քէյխուսրէվ իպնի Քէյքուպատ» և այլն։

Քրիստոնեայ թագաւորի մը կողմէ միութեան հաստատումը բոլորովին այլակրօն ազգի մը հետ, մանաւանդ միեւնոյն ժամանակ, կը նշանակէ թէ Հայերը քաղաքակրթութեան գագաթնակէտը հասած էին Կիլիկիայի մէջ, բայց յետոյ տխուր դէպքեր եկան ջլատեցին Հայուն այնքան ազնիւ ձգտումները։

Հայուն քաղաքակրթութեան բարձրութիւնը ցոյց չ՞ տար այն դէպքը որ անցեալ տարի տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, ըսել կ'ուզեմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան միացումը յեղափոխական Թուրք կուսակցութեան հետ, հակառակ այն խոր խրամատին որ բացուած էր մեր միջեւ և որ լեցուած էր հազարաւոր դիակներով։ Բայց Հեթումի քաղաքականութիւնն էր այն, զոր ընդգրկեցինք մենք՝ Դաշնակցականներս, և ասիկա պատմութեան մէջ անցնելիք երկրորդ միութիւնն ալ եղաւ, որ պիտի յարատեւէ և պիտի գոհացնէ այս երկրին մէջ կողք կողքի ապրող զանազան տարրերը։

Կ. Ց. ՌԱՍՏԱՋԵԱՆ

Պ. ԻԶՎՈԼՍՔԻԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Պ. Իզվոլսքի սա յայտարարութիւնը ըրաւ Թանի խմբագիրներէն մէկուն.

«Կ'ուզեմ նախ յայտնել թէ, տարածուած կարգ մը զրոյցներու հակառակ, ներկայ կացութեան վրայ համաձայնութիւնը կատարեալ է Ռուսիոյ և Ֆրանսայի միջեւ։ Կ'ուզեմ նաեւ ցրուել մեր ընթացքին նկատմամբ զուրցուած երկդիմութիւնը։ Բաւական երկար ժամ լրագիրներուն մէջ ըսուեցաւ թէ Ռուսիա համաձայն է Աւստրիոյ ծրագիրներուն։ Աւելին ճշմարտութիւնը.—Երբ մեզ վերջերս իմաց տրուեցաւ Պառոն Էրէնթալի միջոցաւ թէ, առանց իրականացման որոշ սահմանի մը, Պոսնայի ու Հերսէքի կցումը կարելի է, յստակ կերպով յայտարարեցի անոր թէ մեր տեսակէտով այդ հարցը եւրոպական խնդիր մըն է և թէ Պերլինի դաշնագրութեան դէմ օրինազանցութիւն մը նոյն դաշնագրութիւնը ստորագրող տէրութեանց հաւանութեամբը միայն կրնայ կատարուիլ։ Յաւելցի թէ այդ օրինազանցութիւնը, Ռուսիոյ համար որքան ալ տաժանելի ըլլայ, անշուշտ պատերազմի պատճառ մը պիտի չըլլայ մեր և Աւստրիոյ միջեւ, սակայն անոնք որ ուղղակի օգտուած են նոյն դաշնագրութենէն, եթէ ուղղակի զայն խնդրոյ առարկայ ընեն, պէտք է համաձայնութիւն մը գոյացնել, որպէս զի չահագրգռուող տէրութեանց իւրաքանչիւրը պահանջէ վերաքննութիւնը նոյն դաշնագրութեան այն յօդուածներուն որոնք տագնապ կը պատճառեն իրեն։ Պէտք չէ մոռնալ թէ Պերլինի դաշնագրութիւնը Ռուսիոյ դէմ ուղղուած է։ Հակառակ ասոր, երեսուն տարի յարգեցինք անոր տրամադրութիւնները և հիմա մենք չենք անոր խախտողը։ Ուստի, Պուլկարիոյ գալով, մինչեւ վերջին վայրկեանը, չարաթ, ազդու խրատներ տուինք անոր՝ ետ կենալու իր որոշումէն զոր գործադրեց։ Կը ցաւիմ որ չհետեւեցաւ այդ խրատներուն։ Կը ցաւիմ ժողովուրդի մը համար, որուն նկատմամբ Ռուսիա բարեկամութեան աւանդական զգացումներ կը տածէ, և որուն անկախութիւնը պիտի լրացնէ մեր կատարած գործը։ Սակայն մեծապէս կը մերժեմ Պուլկարիան կառավարողներուն հապճեպ որոշումը։ Եւրոպա, առանց իրական ձեռնթափութեան մը, չի կրնար ընդունիլ Պերլինի դաշնագրութեան և Արեւելքի իրաց վիճակին եղծանումը։ Այդ ձեռնթափութեան չի կրնար հաւանիլ Ռուսիա, իր մասին։ Հաւաքուած Եւրոպան միայն ձեռնհաս է աւերել հաւաքուած Եւրոպայի բրածը։ Ինչպէս յիշած էինք Թանի մէջ, երբ 1871ին Ռուսիա զադրած հռչակեց Բարիզի դաշնագրութիւնը, որ Սեւ Ծովի մէջ իր ազատութիւնը կը սեղմէր, Լոնտրը որոշուեցաւ միջազգային դեսպանախորհուրդով մը և որքան կը յիշեմ Աւստրիան էր որ առանձինն այդ դեսպանախորհուրդին նախաձեռնութիւնը։ Այսօր տարբեր կերպով չի կրնար ըլլալ, և հաճոյքով կը հաստատեմ այն միաձայնութիւնը որով ֆրանսական մամուլը ընդունեց և ոյժ տուաւ դեսպանախորհուրդի մը գաղափարին՝ ներկայ կացութիւնը քննելու համար։ Անշուշտ մէկ քանի օրէն այդ տեսակ առաջարկութիւն մը պիտի ըլլայ և չեմ կրնար գիտնալ ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ ինքզինքը զերծ կացուցանել անկէ։ Կը հասկնաք թէ հիմա չեմ կարող քննել դեսպանախորհուրդին ծրագիրը և հոն նկատողութեան առնուելիք խնդիրները։ Սակայն աւելորդ է ըսել թէ պիտի զբաղի չահագրգռուող տէրութեանց ըլլալիք փոխարինութիւնով, ամէնէն առաջ Թուրքիոյ։ Մեր վերջին շրջաբերականը կը հաստատէ մեր համակրութիւնը այն ջանքերուն համար զորս Թուրքիա կ'ընէ իբրեւ կանոնաւոր պետութիւն մը վերակազմուելու նպատակով և իր բոլոր ժողովուրդներուն ապահովելու բարեկեցութեան հաւասար ատաղձ մը, և կը ցաւինք որ այս միջոցին այնքան դառն փորձութեան մը կ'ենթարկուի։ Անշուշտ Թուրքիոյ համար կարեւոր փոխարինութիւն մըն է Աւստրիոյ որոշումը՝ Նէնիբազարը պարպելու և Պերլինի դաշնագրութեամբ այդ գաւառին նկատմամբ իրեն տրուած իրաւունքներէն ետ կենալու, և ձեր յօդուածներէն մէկին մէջ ճշդիւ չեշտած էիք անոր կարեւորութիւնը։ Այս որոշումը անշուշտ շատ խոհական է և կարելի եղածին չափ պիտի դիւրացնէ իրաց խաղաղ կարգադրութիւնը։ Աւստրիոյ այդ ձեռնթափութիւնը նաեւ մեծ կարեւորութիւն մը ունի Պալքանի փոքր տէրութեանց համար, որոնք Նէնիբազարի գրաւումը իբրեւ տեւական միջոց մը կը նկատէին Աւստրիոյ կայսրութեան յառաջացումին դէպ ի Սելանիկ և Եգէական ծովը։ Թոյլ պիտի տաք որ շատ առաջ չերթամ փոխարինութեան խնդրոյն մէջ. անշուշտ տէրութիւնները արդարասիրութեամբ զայն պիտի որոշեն ամէնուն համար ալ, Թուրքիան եւս միասին։ Խօսքս պիտի աւարտեմ կրկնելով. Ռուսիա երեսուն տարի ենթարկուեցաւ 1878ին իրեն դէմ հաստատուած դրութեան։ Այդ դրութիւնը աւելի լայն կերպով հաստատուած էր պալքանեան Պետութեանց և Թուրքիոյ դէմ։ Այսօր երբ իրաց նախկին վիճակը, որուն համար յանձն առինք այդ զոհողութիւնը, մեծապէս կը փոխուի, այնպէս կը նկատենք թէ այդ կերպով բանաքարուած դաշնագրութեան վերաքննութիւնը պէտք է տեղի ունենայ իրաւունքի միջոցաւ, և պատճառներ ունինք կարծելու թէ միւս ստորագրողներն ալ միեւնոյն զգացումը պիտի ունենան։ Երջանիկ եմ կարենալ յայտարարելու թէ այդ քաղաքականութիւնը տալու համար, կրնանք վստահիլ գործօն աջակցութեանը Ֆրանսայի, անխախտ դաշնակիցը Ռուսիոյ։ Անգլիոյ գալով, մէկ քանի օրէն Լոնտոն պիտի երթամ, ուր այդ ծանր խնդիրներուն վրայ պիտի կրնամ համաձայնիլ Անգլիոյ նախարարներուն հետ։ Անցեալ տարուան մեր համաձայնութիւններէն ի վեր, Անգլիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները մտերմօրէն սիրալիր եղած են և մեծապէս վստահ եմ թէ անոր հետ կատարելապէս պիտի համաձայնինք։ Մեր քաղաքականութեան սկզբունքները արդէն այնքան չափաւոր և ուղիղ են որ վստահ եմ թէ նպաստաւոր կերպով նկատողութեան պիտի առնուին միւս մայրաքաղաքներուն մէջ՝ Պերլին, Վիեննա և Հռոմ, ուր ամէնէն առաջ կը չահագրգռուին ներկայ տագնապին խաղաղ ու արդար լուծումովը։ Տէրութիւնները ինչ որ կարելի է պիտի ընեն, որպէս զի Թուրքիոյ և Պուլկարիոյ միջեւ պատերազմ տեղի չունենայ։ Ցաւալի է թէ Թուրքիա, որ իր ներքին քաղաքականութեան վերջին երեւոյթին մէջ այնքան իմաստութիւն և պաղարիւնութիւն ցոյց տուաւ, անոր ապագան պիտի չվտանգէ՝ ձեռնարկելով ամուլ և անօգուտ կռիւի մը։ Շահաւոր պիտի ըլլէ իր պահանջումները տէրութեանց դատաստանին ենթարկելով, որոնք անոր մասին ամէնէն նպաստաւոր տրամադրութիւնները ունին։»

Պ. ԴԻԴԴՈՆԻԻ ՃԱՌԸ

Իտալիոյ արտաքին գործոց նախարար Պ. Դիդդոնի, երեքշաբթի օրը, Քարադէ-Պրիանցայի մէջ բանախօսութիւն մը արտասանեց համաժողովի մը բացման առթիւ։ Պ. Դիդդոնի, Արեւելքի կացութեան ակնարկելով, ըսաւ.

«Վստահ եմ որ տէրութեանց համաձայնութիւնը պիտի չխզուի, վասն զի ամէնէն մեծ և ամէնէն ազդեցիկ երաշխաւորութիւնն է Արեւելքի մէջ խաղաղութեան պահպանման համար, որուն նկատմամբ ըսուեցաւ թէ ապագային համար պատերազմի սերմեր կը պարունակէ միշտ։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, Իտալիա կրնայ հանդարտութեամբ սպասել դէպքերուն, վասն զի ո՛չ չեզոքացած պիտի մնայ և ոչ ալ անպատրաստ պիտի գտնուի։»

ՀԱԳԳԸ ՊԷՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սապահի խմբագիրներէն մէկը, ներքին գործոց նախարար Հագգը պէյի ներկայանալով, քաղաքական ներկայ կացութեան մասին կարծիքը ուզեց գիտնալ։ Հագգը պէյ պատասխանեց.

«Մեր քաղաքական արդի կացութիւնը մեզ կը ստիպէ մեծ զգուշաւորութեամբ և ուշադրութեամբ խօսիլ։ Օսմ. Կառավարութիւնը թէ՛ Պուլկարիոյ և թէ Պոսնայի ու Հերսէքի խնդիրներուն համար դիւանագիտական հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է և հիմա կը սպասէ տէրութեանց կողմէ տրուելիք պատասխանին։ Վստահ ենք թէ պիտի պահպանուին մեր իրաւունքները, որոնք հիմնուած են դաշնագրութեանց նման վաւերական գրութեանց վրայ։ Գոհացուցիչ պարագայ մըն է թէ Գերմանիոյ և մանաւանդ Անգլիոյ կողմէ մեզ նկատմամբ ցոյց տրուած համակրութիւնը նշան կը կազմէ որ Եւրոպայի մէջ ամէնէն մեծ տէրութիւնները լրջօրէն կը փափաքին որ յաջողինք բարենորոգման մեր ձեռնարկին մէջ։»

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Վիեննայէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ հոն եկած լուրի մը նայելով, Պուլկարիա ծանուցագիր մը ուղղեր է մեծ տէրութեանց, ըսելով որ մինչեւ չորս օր եթէ իր թագաւորութիւնը չվաւերացուի, պատերազմ պիտի հրատարակէ։

—Լոնտոնի ամերիկեան ու ճաբոնական դեսպանները, Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարարին հետ տեսակցելով, յայտարարեր են թէ Պուլկարիոյ անկախութեան հռչակումը դժգոհութիւն պատճառած է իրենց և թէ հարկ է որ ներկայ խնդիրները ամէն պարագայի մէջ Օսմ. Տէրութեան շահերուն համապատասխան կերպով կարգադրուին։

—Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Ռուսիոյ կայսրը և արտաքին գործոց նախարարը ոչ-պաշտօնապէս շնորհաւորեր են Ֆէրտինանտ իշխանը։

—Պուլկարիա մտադիր է միջազգային դեսպանախորհուրդին գումարման մասին։

—Տասնըվեց վակոն ռազմամթերք ղրկուած են Ֆիլիպէ։

—Վիեննայի մէջ շատ խրախուսիչ չեն նկատեր դեսպանախորհուրդի մը գումարումը, վասն զի Պուլկարիոյ անկախութիւնը և Պոսնայի ու Հերսէքի կցումը իրենց նախկին վիճակին վերածուելիք բաներ չեն։ Տէրութիւն մը՝ օրինակի համար Աւստրիա եթէ խորհրդակցութեանց չմասնակցի, այդ պարագային անկարելի պիտի ըլլայ որոշում մը տալ, որով տէրութեանց միջեւ դժուարութիւններ պիտի ծագին։ Հաւանական չէ որ Թուրքիա պատերազմ հրատարակէ Պուլկարիոյ դէմ։ Վիեննայի մէջ կ'ըսուի նաեւ թէ երբ Թուրքիա յաղթէ և Արեւելեան Ռումէլիի մէջ քրիստոնեայ կոտորած մը կատարուի, դարձեալ Արեւելեան Ռումէլիի մէջ ապստամբութիւն կը ծագի, մինչդեռ Պուլկարիոյ թագաւորութիւնը եթէ վաւերացուի, Թուրքիա իրեն երախտապարտ բարեկամ մը կ'ընէ Պուլկարիան։

—Սոֆիայէն անգղական թերթի մը ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ.—Հոս ընդհանուր կարծիքը հակառակ է Թուրքիոյ հետ չպատերազմելու, սակայն Թուրքիոյ պարտաւորութեանց հանդէպ, Պուլկարիա կը պատրաստուի։ Պուլկար սպաներուն ծանուցուեցաւ իրենց պաշտօնատեղին ներկայ գտնուիլ։

—Նախարարաց Խորհուրդը, առջի գիշեր, գումարուեցաւ Մեծ-Եպարքոս Քեամիլ փաշայի ապարանքը և ներկայ խնդիրներու մասին տէրութեանց ուղղուած ծանուցագրին Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա ու Ռուսիա պատասխանած ըլլալով, մինչեւ ուշ ժամանակ խորհրդակցութիւն կատարեց։

—Ֆէրտինանտ իշխանը Ֆիլիպէ մտնելով մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ։ Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ երկաթուղիի կայարանին մէջ կատարուած ընդունելութեան միջոցին, Ֆէրտինանտ իշխանը միւֆթիին ու Իսլամներուն շնորհակալութիւն յայտնելով ըսեր է որ Իսլամները նախապէս իրենց ունեցած ազատութեան կրկինը պիտի վայելեն հիմա, որուն համար պէտք է վստահ և անխռով ըլլան։ Իշխանը մեծ յարգանքով միւֆթիին ձեռքը սեղմեր է երեք անգամ։ Պուլկար մետրապոլիտը եկեղեցիին մէջ Ռուսիոյ համար ալ երախտագիտութիւն յայտներ է։

—Իզմիրի մէջ, անցեալ օր, զանազան հասարակութիւններէ 20,000է աւելի հոգի միտինկ մը գումարելով, որոշեցին Աւստրիայէն զատ միւս մեծ տէրութեանց արտաքին գործոց նախարարներուն հեռագիր ուղղել և խստիւ բողոքել Պուլկարիոյ անկախութեան և Պոսնայի ու Հերսէքի Աւստրիոյ կցուելուն դէմ։

—Սոֆիայի մէջ մեծ դժգոհութիւն պատճառած է Պոսնայի ու Հերսէքի Աւստրիոյ կցուիլը։

—Կ. Պոլսոյ մէջ առջի օրուընէ ի վեր զրոյց կայ թէ Ռումէլիի Պուլկարները խաղաղութիւնը վրդովելու ձեռնարկած են։ Նէօր Կազեթա կ'ըսէ թէ այդ զրոյցը բոլորովին անհիմն է և թէ Սանտանսքիի մարդոց կողմէ կատարուած անկարեւոր արարքներ միայն տեղի կ'ունենան։

—Օսմ. Միութեան ու Յառաջդիմութեան Քոմիթէն, հեռագիրներ ուղղելով եւրոպական բոլոր լրագիրներուն և հեռագրական գործակալութեանց, յայտարարեց թէ Պուլկարիոյ անկախութիւն հռչակելուն և Պոսնան ու Հերսէքը Աւստրիոյ կցուելուն առթիւ, Օսմանցիութեան ու մարդկութեան անունով կը բողոքէն այդ երկու կառավարութեանց դէմ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԿԸ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՒՍՏՐԻԱՅԷՆ

Առջի օրը քաղաքական շրջանակներուն մէջ լուր եղաւ թէ Հունգարացիները ձեռնարկած են Աւստրիոյ հետ իրենց ունեցած քաղաքական կապը խզելով, բոլորովին անկախ ըլլալ։

ՊՈՍՆԱ ԵՒ ՀԵՐՍԷՔ

Շաբաթ օրը վերջին պահուն ծանուցուեցաւ թէ արտաքին գործոց նախարարը, ուրբաթ գիշեր, շրջաբերական-ծանուցագիր մը ուղղելով մեծ տէրութեանց քով գտնուող օսմ. դեսպաններուն և Աւստրիոյ-Հունգարիոյ Կ. Պոլսոյ դեսպանատան, բողոքեր է Պոսնայի ու Հերսէքի Աւստրիոյ կցուելուն դէմ։ Այդ ծանուցագիրը կոչում կ'ընէ Պերլինի դաշնագրութեան. նաեւ կը պահպանէ Թուրքիոյ իրաւունքները՝ երաշխաւորուած միջազգային դաշնագրութիւններով։

—Գերմանիոյ դեսպանը սա զեկոյցը ըրած է Մեծ-Եպարքոսին.—Վիլհելմ կայսրը պաշտօն յանձնեց ինծի խստիւ բողոքել այն ենթադրութեանց դէմ թէ Գերմանիոյ ու Աւստրիոյ-Հունգարիոյ և կամ ուրիշ Պետութեան մը միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացած ըլլայ պալքանեան թերակղզին մէջ պատահած դէպքերուն համար։ Այդ դէպքերը տեղի ունեցան առանց նախապէս առնուած ըլլալու Գերմանիոյ կարծիքը։

—Պելկրատէն ուրբաթ օրուան թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ.— Օսմ. դեսպանը օսմ. դրօշ մը տուաւ սերպ կամաւորներու։ Ժողովրդական մեծ ցոյցեր կատարուեցան ի նպաստ Թուրքիոյ։ Սքուփչինան վաղը պիտի գումարուի։ Պատերազմի հրատարակութեան մասին որոշում պիտի տայ։ Զինուորական բարձրագոյն Խորհուրդը վերջին միջոցները ձեռք առաւ սպառազինութեանց մասին։ Պահեստիները զէնքի տակ պիտի կոչուին։ Արտաքին գործոց պաշտօնարանին առջեւ մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան։ Ամբոխը աւստրիական դեսպանատան առջեւ երթալով բողոքեց Պոսնայի և Հերսէքի կցման դէմ։ Ոստիկան-զինուորները և զինուորները հարկադրուեցան միջամտել՝ բարեկարգութիւնը պահպանելու համար։ Գրգռութիւնը խիստ մեծ է։

—Սերպիոյ կառավարութիւնը Վիեննայի իր դեսպանին հրամայեց Աւստրիոյ-Հունգարիոյ արտաքին գործոց նախարարին յանձնել իր բողոքը Պոսնայի և Հերսէքի կցուելուն դէմ։ Վիեննայի դահլիճը չընդունեց այդ բողոքը, ըսելով որ Սերպիա իրաւունք չունի դիւանագիտական ճամբով ճնշելու իր հայեացքը՝ այդ խնդրոյն նկատմամբ։

—Կէս-պաշտօնական Թրիպունա հրատարակած կարեւոր մէկ զեկոյցը կը հերքէ իտալական մէկ քանի լրագիրներու այն տեղեկութիւնները թէ Իտալիա առաջուընէ իր հաւանութիւնը յայտնած ըլլայ Պոսնայի և Հերսէքի գրաւման մասին։ Զեկոյցը կը յայտարարէ թէ սեպտեմբերի վերջերը Աւստրիոյ կողմէ տրուած որոշումը Պ. Դիդդոնի իմացաւ Պ. Իզվոլսքիի կողմէ Տէզլիոյի տրուած այցելութեան առջի օրը։ Այդ մասին երկու նախարարները տեսակցեցան և հաստատեցին թէ ներդաշնակ գործողութիւն մը անհրաժեշտ է Արեւելքի խնդիրներուն համար։ Երկու նախարարները սա եզրակացութեան յանգեցան թէ Պերլինի դաշնագրութիւնը նոյն իսկ ձեւով չի կրնար փոխուիլ՝ առանց զայն ստորագրող տէրութեանց միջամտութեան։ Պ. Դիդդոնի բացարձակապէս ուզեց որ Աւստրիա-Հունգարիա հրաժարի 25րդ և 29րդ յօդուածներուն իրեն տուած առանձնաշնորհումներէն և Պ. Իզվոլսքի ընդունեց թէ այդ հրաժարումը ամէն պարագայի մէջ անհրաժեշտ է։

—Զրոյց կայ թէ Սերպիա մտադիր է Սեւ Լեռան հետ միանալով պատերազմ հրատարակել Աւստրիոյ դէմ։ Սերպիոյ մէջ հետզհետէ կը սաստկանան Աւստրիոյ դէմ ցոյցերը։

ՄՈՒՐԱՏ ՊԷՅ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ
ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Միզանի խմբագիր Մուրատ պէյ և ընկերը՝ Նազիֆ Սուրուրի և Ճէմիլ Մոլլա իբրեւ խռովարար ձերբակալուեցան Մեծ-Եպարքոսին հրամանով և պատերազմական պաշտօնարանին մէջ վար դրուեցան։

—Մուրատ պէյի լրագիրը՝ Միզան եպարքոսական հրամանով առժամապէս դադարման դատապարտուեցաւ Տպագրական Տեսչութեան սա պաշտօնագրով.

«Նկատելով որ Միզան լրագիրը հանրութեան միտքը գրգռող և յուզող հրատարակութիւնները յամառութեամբ կը շարունակէ, նոյն լրագիրը, Տէրութեան կողմէ տեսնուած պէտքի մը վրայ, եպարքոսական հրամանով առժամապէս դադրեցուցուեցաւ, սպասելով կատարուելիք քննութեանց արդիւնքին։»

Ձերբակալման շարժառիթին վրայ սա տեղեկութիւնները կը հաղորդուին.—Մեծ-Եպարքոսը շատոնց գիտէր թէ Մուրատ պէյ, Իսքէնտէրզատէ Ճէմիլ Մոլլայի և Նազիֆ Սուրուրիի հետ ձեռքի տակէ խռովութիւն մը հանել կ'ուզէր երկրին մէջ։ Նոյն իսկ օր մը Քեամիլ փաշա յանդիմանած էր Մուրատ պէյը ըսելով որ իր ընթացքը փոխէ, իսկ Մուրատ պէյ, փոխանակ այդ յորդորին համակերպելու, օր օրէ կ'աւելցընէր իր խռովարարական նպատակներուն ոյժը։ Մէկ քանի օր առաջ կայս. պալատ երթալով իր նպատակը խոստովաներ է և Վեհ. Սուլթանին սա լուրը ղրկեր է.— «Զօրս կողմս բաւական մարդ ունիմ սահմանադրական վարչութիւնը խանգարելու համար. եթէ այս պարագան կայս. նպատակին համաձայն է, պատրաստ եմ իսկոյն գործի ձեռնարկելու։» Վեհ. Սուլթանը սա պատասխանը ղրկեր է.

«Մուրատ պէյ միթէ կը կարծէ թէ ես Սահմանադրութեան հակառա՞կ եմ։ Աշխարհի ձեւը նոյն իսկ եթէ փոխուի, չեմ կրնար ետ առնել Սահմանադրութիւնը, որ ազգիս երջանկութեանը պատճառն է։»

Կայս. Իրատէ մը հրամայեր է որ Մուրատ պէյ այլեւս կայս. պալատ չերթայ։ Մուրատ պէյ, անցեալ օր, նորէն գնաց կայս. պալատ, բայց դռնապանները չընդունեցին։

—Մուրատ պէյ ձերբակալուելու պահուն դիմադրել ուզեր է. յետոյ մինչեւ երիկուն յուզումի մէջ է եղեր, սակայն յետոյ հանդարտեր է։ Ոստիկանութեան նախարարը յայտարարեր է որ համոզուած է այդ երեքին խռովարար ըլլալուն։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթանը, երէկ, Ռամազան 15, կայս. պալատէն ելլելով կառքով Օրթագիւղի Փաշա Իսկելէսին իջաւ, ուրկէ Սէօյիւտլի շոգենաւով գնաց Թոփգաբու պալատը, ուր տեղի ունեցաւ Խըրգայի Շէրիֆի այցելութիւնը։ Ներկայ էին նաեւ բոլոր նախարարները և բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։ Վեհ. Սուլթանը իրիկուան կայս. պալատ վերադարձաւ։

—Իգտամ կը հերքէ Սապահի այն լուրը թէ Վեհ. Սուլթանը, ցրտառութեան հետեւանքով քիչ մը տկար ըլլալով, ուրբաթ օր չէ կրցած ընդունիլ Աւստրիոյ, Ֆրանսայի ու Ռումանիոյ դեսպանները։ Իգտամ կը յայտնէ թէ Վեհ. Սուլթանին տկար եղած ըլլալու լուրը անհիմն է, նաեւ թէ նոյն օրը վերոգրեալ դեսպանները Սէլամլըքը դիտելու չեն գացած։

—Իգտամի արտօնատէրը՝ Ճէվտէթ պէյ, Անգլիոյ նախարարապետին համակրական ճառին առթիւ, շնորհակալութեան հեռագիր մը ուղղեց անոր։ Օսմ. Մամուլի ընկերութիւնն ալ Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարարին շնորհակալութեան հեռագիր մը ուղղեց նոյն նպատակով։

— Թանին կ'ըսէ թէ անցեալ գիշեր Սամաթիոյ եկեղեցին ոստիկանութիւնը սաղմկի միջոցաւ ութ հատ Թոմպա հաներ է։ Անոնք Թնդանօթարան ղրկուեր են քննուելու համար։

—Թանին կը հերքէ լրագրական այն լուրը թէ Արնաւուտները անկախութիւն հռչակած ըլլան։

—Աթէնքի ռուսական ու ֆրանսական դեսպանները ծանուցին Յունաստանի արտաքին գործոց նախարարին թէ բնաւ պիտի չգործադրուի Կրետացիներուն որոշումը՝ Կրետէն Յունաստանի կցելու մասին։ Նախարարը պատասխանեց թէ եղածը յանկարծական բան մըն է և թէ հելլէն կառավարութիւնը որ և է ձեռնարկ չէ ըրած այդ միացման համար։

—Անգլիացի մը հեռագրով ծանուցեր է թէ Օսմանցիներուն նկատմամբ ունեցած բարեկամութեանը իբրեւ նշան եօթը հարիւր հազար թռնօ (այս թիւը ճիշդ է կ'ըսէ Թանին) պահածոյ միս պիտի ղրկէ օսմ. բանակին համար, եթէ պատերազմ ծագի։

—Միւշիր Թուսուն փաշա ուրբաթ օրը Վեհ. Սուլթանին ներկայացաւ։

—Ֆաթիհի մզկիթին մէջ, ուրբաթ օրը, քարոզ տրուած միջոցին, Ահմէտ Համտի անուն մարդ մը անվայել խօսքերով քարոզը ընդմիջեց, պահանջելով որ քարոզիչը քիչ մըն ալ պետական խնդիրներու վրայ խօսի. նաեւ ըսաւ թէ ինք «անձնուէր» մըն է։ Նոյն անձը դաշոյնը քաշելով յարձակեցաւ ժողովուրդին վրայ, սակայն ձերբակալուեցաւ։ Բամիզ էֆ. անուն անձ մը նոյն պահուն գլուխէն վիրաւորուեցաւ։ Վրայէն Վեհ. Սուլթանին ուղղուած թուղթ մը գտնուեցաւ, ուր կ'ըսէր թէ Շէյխ Մուհէտտինին Արապիի գուշակութեանց մէջ նշանակուած նշանները լուծելու պատրաստ է։ Ահմէտ Համտի, տարիէ առաջ իր աղջիկ զաւակը կայս. պալատ տարեր է. յետոյ այդ աղջիկը հիւանդացեր ու մեռեր է։ Ահմէտ Համտի կայս. պալատ երթալով, իր զաւկին գոյքերը պահանջեր է. յետոյ տասը օր Ոստիկանութեան Դուռը բանտարկուելէ ետքը 50 մէճիտիէ պարգեւ ստանալով Պարթէն ղրկուեր է։ Սահմանադրութիւնը հրատարակուելէն ետքը Կ. Պոլիս եկեր է։

—Առջի օրը երկու Թուրք տիկիններ և զինուորական սպայ մը ծածկոյթը դոցուած բաց կառքով մը Կէտիկ Փաշայի զառիվայրէն իջնալու ատեննին, երեք հարիւր հոգիի չափ զանազան մարդեր, լրագրավաճառ, ջրհանկիր, ցամաքային ու ծովային մէկ քանի զինուորներ և անգործ խռովարարներ կառքին վրայ յարձակելով սպան վար առեր են ըսելով որ «անպարկեշտ կիներու հետ կառք նստած է»։ Նաեւ կառապանին քով նստող սպասաւորը, երկուքն ալ ծեծեր են, անշնչելու վիճակի հասցնելով. յետոյ ձիերուն փոկերը կտրեր են։ Տիկիններուն վրայ ալ յարձակելով անոնց երեսի ծածկոյթները պատռտեր և մազերնին փրցուցեր են։ Պահականոցին մօտ տեղի ունեցեր է այդ դէպքը՝ պահակին ներկայութեամբը։ Ուրիշ կին մը ուզեր է միջամտել, բայց հոն գտնուող քանի մը հոգի արգիլեր են զայն, ըսելով որ իրենք են ընել տուողները և թէ իրենք Նէնիչէրիներ ըլլալով, առանց ժամանակին համաձայն պիտի գործեն։ Թուրք տիկինները հազիւ կրցեր են պահականոց մտնելով ազատիլ։

—Առջի գիշերը երկայնահասակ Պէտէվի մը ուսին վրայ սնտուկ մը բեռցած կ'անցնէր Նուրը Օսմանիէէն։ Ոստիկանները կասկածելով, զայն ձերբակալեցին. սնտուկը խուզարկեցին և մարդկային մարմին մը գտան զանազան մասերու բաժնուած։ Ոստիկանութեան Դրան տեղեկութիւն հաղորդուելով, քննութեան ձեռնարկուեցաւ և սա պարագաները երեւան հանուեցան.— Սպանեալը Վէզիր Խան բնակող Ահմէտ Համտի էֆ. անուն անձ մըն է, զոր խեղդամահ ըրած են սենեկակիցը՝ Պաղտատլը Թա, Պէտէվին ու Հըլէյի Իզզէթ։ Յետոյ մարմինը կտոր կտոր ընելով սնտուկը դրած էին։ Արիւնները ալ սպունգով հաւաքած էին դոյլի մը մէջ։ Թայի վրայէն 65 ոսկի գտնուեցաւ։

ԳԼՈՒԽՆԻՍ ԽԵԼՔ ՉԳԻՏԻ Գ՛ԱՅ

Մեր՝ Հայերուս մէջ էն բարձր կարծուած դասակարգը վաճառականականն և սեղանաւորականն է, քանի որ ազնուապետական դասակարգ մը չունինք։

Վերէն տրուած օրինակներն են որ ամէնէն աւելի կ'ազդեն և ըստ պարագային լաւ կամ գէշ տպաւորութիւն կ'ընեն հասարակ ժողովրդեան վրայ, և կը ցաւինք ըսելու որ այս անգամ ալ մեր ամենաբարձր (կամ իբր այն կարծուած) դասակարգը եղաւ գէշ օրինակ տուողը՝ անմիաբանութեան, նախանձու, ատելութեան և հիւանդամտութեան (ողջմտութեան հակառակը)։

Երեւակայեցէք, մօտաւորապէս 700 վաճառականներուն 200ը հայ ըլլալով հանդերձ, գոնէ ՄԷԿ ՀԱՅ մը անգամ չէ ընտրուեր՝ Օսմ. Առեւտր. Սենեակի ընտր. ժողովին։ Ո՞րն է նայիմ այն ծուռիկ բերանը որ հայ վաճառականներուն համար աչխոյժ, ուշիմ, գործունեայ և պատուոյ կամ արժանապատուութեան նախանձախնդիր են ըսեր է։ Այսչափ ալ ստորնանա՞լ կ'ըլլա՞յ եղեր։

«Բէ՛հ, բան գործ չունիս ինչե՛ր կը գրես, պօշ մարդ»։ Սա չէ՞ տալիք պատասխանը այն բոլոր հայ վաճառականներուն որոնց համար Առեւտր. Սենեակը այնչափ կարեւորութիւն ունի որչափ հայրենասիրութիւնը... Ալփիարին համար։ Բայց գոնէ Ալփիար հայրենիք չունի, իսկ Հայ վաճառականները վաճառականութիւն ունին։

Բայց մեր հայ վաճառականները աւելի կը նախընտրեն ճարտայով, քէլոյով, տակօով և սաքքըզով զբաղիլ քան՝ ըստ իրենց ակադեմական՝ ժողովի մը անդամակցիլ, որուն պաշտօնը, ասկէ առաջ, գլխաւորաբար ստորագրութիւններ վաւերացնել և բաժնեգիններ գանձել եղած էր։ Բայց ասկէ վե՛րջը. չէ՞ք կարծեր որ շատ աւելի կարեւոր գործեր ունի կատարելիք Առեւտր. Սենեակը։ «Ինչո՞ւ պէտք, 5-10 զրուշին ճամբան նայինք», պատասխանեց ինծի հայ վաճառական մը, որ այդ խելքովը եթէ ոչ առ այժմ գոնէ ապագային իրա՛ւ ճամբան պիտի նայի 5-10 զրուշին, որ սակայն չպիտի գայ։

Ո՞ր դասէն օգտուած ենք որ Առեւտր. Սենեակին մէջ մեր հայ վաճառականներուն անտարբերութեան և անմիաբանութեան երեսէն կրած ձախողութիւննիս ալ մեզի դաս մը ըլլայ։ Եւ ամէն մեղքիս վրայ «Օսմ. Սահմ. Վաճառ. Ակումբ» անունով ակումբ մըն ալ կազմուա՞ծ չըլլար հայ վաճառականներու և սեղանաւորներու կողմէ, որոնց մէկ մասը (չըսեմ ամէնը) թղթախաղի սեղանին շուրջը աքանչելի պլօֆներ կ'ընէ իրարու և... իրարմէ կը շահի, առաջնորդութեամբ վաճառական և օրէնսգէտ... խաղացողներու։ Ահա մեր հայ վաճառականներուն մէկ հատուածին ըմբռնումը վաճառականութեան մասին, երբ բուն առեւտրական կենսական մէկ խնդրոյն մէջ՝ իրենց համար գլխաւորաբար բայց ժողովուրդին համար անտանելի և ապշեցուցիչ պլօֆ մը կ'ընեն։

Կա՞յ մի պօռալ կանչել. «Ե՛ս պէտք է ընտրուիմ», «չէ՛, դուն չե՛ս կրնար ընտրուիլ, որովհետեւ... յեղափոխական ես, և կ'ելլաս նորէն յեղափոխութիւն կը հանես», «դիմակդ հի՛մա վար կ'առնեմ, հա՛», «նախ հաշիւներդ մաքրէ վերջէն ընտրելի եղիր» և դեռ զիրար նախատող անարգող, լրբենի խօսքեր և պոռոտախօսութիւններ։ Իսկ անդին, Յոյները, լռիկ մնջիկ, գործ կը տեսնեն եղեր, և մենք ալ տաղին «հոգս, թո՛ղ չահագրգռուողները մտածեն» ըսելով ժամանակնիս կ'անցընենք խօսելով, գարեջուրով և... բօֆէով։

Ճիշդ տեղն է հոս պատմել հետեւեալը.

Ռուսերը երբ Այաթէֆանոս եկան, Կ. Պոլսոյ ժողովուրդը ահ ու սարսափի մատնուեցաւ։ Այդ ատենները, գիշեր մը, բարեկամներէս մէկը կ'երթայ այցելել իր Թուրք մէկ բարեկամին։ Տունէն ներս հազիւ մտած, ահա արեւելեան նուագածուներու երգած մէկ ախորժալուր եղանակը կուգայ ականջին։ Տանը ծառան բարեկամս կ'առաջնորդէ ներսէ ներս և տանը պարտէզին վրայ նայող սենեակ մը, որուն դուռը բացուելուն՝ կը տեսնէ տան տէրը, բարեկամը, նստած բազմոցի մը վրայ, շուրջը խել մը հացկատակներով, որոնք նուագածուներու խումբին հետ կ'երգեն և «հայա՛» կը պօռան։ «Օ՛, պույուրուն, Տ. Էֆէնտի» ըսելով ոտքի կ'ելլան։ Բարեկամս ապուշ ապուշ մէյ մը տան տիրոջ, մէյ մըն ալ շուրջը գտնուողներուն երեսն ի վեր կը նայի, և վերջապէս խեղճուկ ձայնով մը կը հարցնէ. «Ի՞նչ կ'ընէք կոր, էֆէնտիմ, չէ՞ք գիտեր որ Ռուսերը Այաթէֆանոս եկած են, հայրենիքը ձեռքէ կ'երթայ կոր»։

«Ատամ սէնտէ, վարսըն Տէօվլէթ տիւշիւնսիւն» կը պատասխանէ էֆէնտին, և ձեռքովը դաւաթ մը օղի երկնցնելով կը յարէ «քէյֆիմիզէ պագալըմ»։

Ժամանակները շատ փոխուած են, չիտակ է, բայց մեր բարքե՞րը…։

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՄԱՄՃԵԱՆ

Ց. Գ.— Յոյն առաջնակարգ վաճառականի մը հետ՝ Առեւտր. Սենեակի ընտրութեանց առթիւ խօսակցած պահուս ցաւ յայտնեցի որ մէկ Հայ մը չէ ընտրուած։ Ահա՛ իր պատասխանը նոյնութեամբ, «Մենք Յոյներս, այնչափ բարակին չենք նայիր մեր ընտրածներուն համար, **ԿԸ ԲԱՒԷ ՈՐ ՅՈՅՆ ԸԼԼԱՆ**։ Դո՛ւք ի՞նչ կ'ընէք կոր»։ «Մենք ալ ընդհակառակը այնչափ բարակը կը փնտռենք կոր որ վերջապէս պիտի բրդինք, եթէ արդէն չէ փրթած» պատասխանեցի։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընտրութեան օրն էր, ըստ Ջարական Ուքաղին, հոկտ. 29, այսինքն մէկ ամիսէն. հիմայ յայտնի է թէ այս որոշուած օրուան ընտրութիւնը կարելի չպիտի ըլլայ, երբ տակաւին Թուրքահայոց վիճակներուն հրաւիրագիրները չեն եկած, չեն ցրուած(*)։ Յայտնի է թէ Տեղապահ Սրբազանին վերջին դիմումն ալ Ռուսիոյ դեսպանին մօտ՝ որ և է որոշ ելք մը չէ ունեցած։ Առանց Թուրքիոյ Հայոց մասնակցութեան ալ՝ **ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ** չընտրուիր։ Ս. Էջմիածնի Սինոդը կամ Ռուսիոյ ու Պարսկաստանի երեսուն երկու վիճակները այս պարագան հարկաւ շատ աղէկ գիտեն կամ գիտնալու են, քանի որ միայն իրենցմով, առանց մեր օրինական մասնակցութեան, Կաթողիկոսին առաջին կարեւոր հանգամանքը, **ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ**, կը կորսուի իսպառ, և ընտրեալին վեհութիւնը, գէթ մեզ համար, կը չքանայ կը գձձի բոլորովին։ Այնուհետեւ Պօլօժէնիայի ալ համաձայն չէ, ինչպէս գիտենք, այս կերպ ընտրութիւն, և ոչ-ուսահպատակ Հայոց ո՛չ երբեք ընդունելի, ուր տեղացի ալ ըլլան։

Երբ Արեւելքի հատուածագիր Պ. ԿՏԱԿի յայտնած «իղձ»երէն առիթ առնելով այս դիտողութիւնը կը յանձնեմ հասարակաց ուշադրութեան, աչքիս առջեւ ունիմ 1885ի զարմանալի դէպքերը, որոնց կրկնումը ա՛լ բնաւ փափաքելի չէ մեզ, ազատաշունչ Թուրքահայոց համար, և կը սիրեմ Պ. ԿՏԱԿ որ դիտել տամ թէ այս անգամ ալ Խրիմեան Հայրիկի պէս **ԱԶԳԸՆՏԻՐ** մը, և ոչ Մակարի պէս չարընտիր մը, կ'ուզենք տեսնել բազմած Ս. Լուսաւորչի Գահուն վրայ։ Այսպիսի հանգամանքով ընտրուած Հայրապետ մը միայն կրնայ փոյթ տանիլ Պ. Կտակի ըղձացած վեց կէտերուն,—որոնց համամիտ եմ բոլորովին,— արդիւնաւորման և գործադրութեան կամք և **ՈՅԺ** ունենալու։ Եթէ մեր վերջին Հայրապետը հինգ տարի առաջ չզգուէր Ս. Գահուն վրայ, չեմ կարծեր որ ճաբոնական պատերազմը

(*) Պ. Դուրգէնի այս հատուածին մեզ ղրկուելէն ետքն է որ հրաւիրագիրները հասան։ Ծ. Խ.

Թումբ մը կարենար դնել ռուսական բարբարոսային ոտնձգութեանց դէմ, ինչպէս կը կարծուի միամտօրէն, իսկ թէ այս անգամ ալ (երկու) հայրապետներ պիտի կոչուինք ընտրել, և ոչ մի հայրապետ, պիտի համակերպինք հարկաւ այս դժնեայ պարագային առջեւ, ուզենք թէ չուզենք, բայց այն միակ յուսով գոնէ որ յաջորդական ընտրութեանց առթիւ Հայաստանեայց Եկեղեցին Պետը իր աւանդական օրէնքով ընտրելու ազատութիւնը ձեռք բերէ Հայ ազգը. — մինչուկ Պոլոժէնիայի քանի մը կէտերուն սրբագրութեամբ, ինչ որ կարելի է ձեռք բերել իր կարգին Ծերմեանական հաստատակամութեամբ: Ց. ԳՈՒՐԳԷՆ

ՀԻՆ ՌԷԺԻՄԸ ՎԱՆԱՅ ՄԷՋ

ՀԻՒՍԷՅԻՆ ԵՒ ԷՄԻՆ ՔԻՒՐՏ ՓԱՇԱՆԵՐՈՒ ԱՐԱՐՔՆԵՐԸ

Վանէն չաբաթ օր Պատրիարքարան ղրկուած է ընդարձակ հեռագիր մը 578 բառով, որով կը բողոքեն և չուտափոյթ տնօրինութիւն մը կը խնդրեն տեղւոյն Քիւրտերուն կողմէ եղած բռնութիւններու և անիրաւութիւններու մասին: Վանեցի Հայերը իրենց այս ընդարձակ և սրտաճմլիկ հեռագրով կը խնդրեն որ գործադիր մարմին մը ղրկուի հոն, որպէս զի կանոնաւորէ Վանի ներքին գործերը և առաջքը առնէ Քիւրտերուն խլրտումին: Մանաւանդ այս հեռագրողները կը բողոքեն տեղւոյն երկու քիւրտ փաշաներու դէմ, որոնք Վանի շրջակայ գիւղաքաղաքներէն՝ Շատախի, Նորտուզի, Կավաշի և Աւէրձավազի մէջ Հայերու պատկանող բոլոր հողերը գրաւած ըլլալով հանդերձ դեռ մինչեւ հիմա կը շարունակեն իրենց ասպատակութիւնները, գիւղեր և տուներ քանդելով, հողերը և անասունները գրաւելով և Հայերուն հետ վարուելով՝ իբրեւ գերիներու: Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ՝ մեր այս իրաւունքներուն և գրաւեալ հողերուն վերադարձման համար թէեւ դատարանները ցոյց կը տրուին և սակայն իրաւունքներու պաշտպան դատաւորներ կը պակսին: Հեռագիրը կը վերջանայ շատ աղեխարշ և յուսահատական բառերով և կը խնդրէ որ անմիջական կերպով Պատրիարքարանը հիմնական տնօրինութիւն մը խնդրէ Բ. Դուռնէն:

Տեղապահ Սրբազանին հրամանաւ յարաբերական դիւանէն ազդու թագրիր մը գրուեցաւ Ներքին գործոց նախարարութեան: Միւս կողմէ նկատելով որ հեռագրող ազգայինները Վանայ հեռագրատան մէջ պատասխանի կը սպասեն, Պատրիարքարանէ հեռագրուեցաւ անմիջապէս թէ իրենց հեռագրական բողոքը անմիջապէս նկատողութեան առնուած է:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոլսոյ պատասխանատու մարմինին կողմէ ուղարկուած ներկայացուցիչները գաւառներու մէջ կը հետաքրքրուին նաեւ տեղական ազգաբնակչութեանց տնտեսական վիճակով: Այսպէս, Ատա-Բազարի մէջ, աշխատաւորներու խնդրանքովն իսկ, Դաշնակցական Մարմինը յաջողած է կազմակերպել երկու արհեստակցական միութիւններ, մէկը մետաքսի մանուածներու բանուորներուն, 700 անդամներով, իսկ միւսը կօշկակարներու արհեստակցական միութիւնը մօտ 200 անդամով: Դժբաղդաբար սակայն կ'իմանանք որ տեղւոյն «մեծ»երը շատ դէշ աչքով կը նային բանուոր դասակարգին մէջ ինքնաճանաչութեան այս զարթնումին և ջանք չեն խնայեր կազմալուծելու առաջ բերուած այդ միութիւնները:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

47 ՎԻՃԱԿՆԵՐԸ

Շաբաթ օր Պատրիարքարանը Էջմիածնէն հասած բոլոր հրաւիրագիրները թղթատարով ղրկեց հետեւեալ 47 վիճակներուն: Կ. Պոլիս, Կիլիկիա, Երուսաղէմ, Աղթամար, Թէքիրտաղ, Ադրիանուպոլիս, Վառնա, Տրապիզոն, Մոլտովլաքիա, Ռաւնիկ, Շապին-Գարահիսար, Թոմարզա և Աճպատիր, Ամասիա-Մարզուան, Եւդոկիա, Սեբաստիա, Կարին, Վան, Լիմ և Կտուց, Բասէն, Ալաշկերտ, Պայազիտ, Մուշ, Կղի, Բաղէշ, Դերջան, Բաբերդ, Երզնկա, Չնքուշ, Բալու, Չարսանճագ, Խարբերդ, Արաբկիր, Ակն, Բեհեսնի, Արղնի, Կեսարիա, Տիգրանակերտ, Սղերդ, Եդեսիա, Պաղտատ, Գաղատիա, Զմիւռնիա, Եգիպտոս, Պանդերմա, Կուտինա, Նիկոմիդիա, Չմշկածագ և Պրուսա:

⁂ Ակնէն կաթողիկոսական պատգամաւոր ընտրուած է ծանօթ վաճառական Յակոբ էֆ. Գորիան:

⁂ Պրուսայէն՝ Վարդան վրդ. և Թիֆլիզի մէջ հրատարակուող Նոր Դարի տնօրէն-խմբագիր Պ. Սպանդարեան:

⁂ Ալաշկերտ-Պայազիտէն՝ Տ. Յովսէփ քհնյ. Տէր Մինասեան և Պաղտասար էֆ. Բրմօեան:

⁂ Պոլսոյ եկեղեցական և աշխարհական պատուիրակներուն ընտրութիւնը կատարելու համար մայրաքաղաքս գտնուող 80ի չափ երեսփոխաններուն հրաւիրագիրներ ղրկուեցան, չորեքշաբթի առտու ժամը 3ին Ղալաթիոյ եկեղեցին մէջ նիստ գումարելու համար:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՆԻՍՏԸ

Սանասարեան վարժարանի խնամակալութիւնը նիստ գումարեց նախընթաց օր նախագահութեամբ Տեղապահ Սրբազանին և մասնաւորապէս վարժարանին նոր շէնքին համար խորհրդակցութիւններ կատարեց: Այս նիստին ներկայ էր նաեւ Սանասարեանի տեսուչներէն Պ. Մատաթեան, որ յառաջիկայ շաբթու իր պաշտօնատեղին կը մեկնի:

⁂ Սանասարեանի խնամակալութեան կողմէ՝ նոյն վարժարանին 1904ի շրջանաւարտներէն Պ. Սարգիս Խաչատուրեան, որ բնականէն մեծ յարմարութիւն ունի նկարչութեան, Իտալիա պիտի ղրկուի իր այդ գեղարուեստական ձիրը աւելի կատարելագործելու համար:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԺՈՂՈՎԸ

Շաբաթ օրը, ինչպէս արդէն ծանուցուած էր, Սիրքէճիի հանդիպակաց գարեջրատան մէջ գումարուեցաւ Պոլսահայ Մամուլին ներկայացուցիչներուն երկրորդ նիստը: Ժողովին օրակարգն էր մամուլի միջնորդ ատեանի մը կազմութիւնը:

Սակայն, կարծիքներու փոփոխականութենէ մը յետոյ, յարմար դատուեցաւ՝ նախ քան Միջնորդ Ատեանի մը կազմութիւնը, հայ խմբագիրներու Միութիւն մը կազմել, որուն համար առժամեայ դիւան մը ընտրուեցաւ, հետեւեալ եօթն անձերէն. Տեարք՝ Ռ. Զարդարեան, Մ. Կիւրճեան, Եր. Տ. Անդրէասեան, Տ. Արփիարեան, Եր. Սրմաքէշխանլեան, Տ. Զաւէն, Յ. Տէր-Յակոբեան, որոնք շուտով պիտի պատրաստեն խմբագիրներու Միութեան կանոնագիր մը, որ՝ մամուլի ներկայացուցիչներու ժողովին քննութեանը և վաւերացմանը ենթարկուելէ յետոյ, գործադրութեան պիտի դրուի:

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՎԻՃԱԿԸ

Ազգ. Հիւանդանոցի վիճակը, ինչպէս գրած էինք նախընթաց օր, շատ մխուր գոյներով նկարագրեց Հոգաբարձութեան ատենապետ Յարութիւն էֆ. Սայանեան: Շաբաթ օր նաեւ Մեծ Նոր խանի դրամատան վերատեսուչ Նշան էֆ. Ղուկասեան Պատրիարքարան երթալով ներկայացուց Տեղապահ Սրբազանին և Հոգաբարձութեան կողմէ խնդրեց որ Հիւանդանոցի անունով Ազգ. Պատրիարքարանի քով գտնուող 100 ոսկին յանձնուի իրենց, քանի որ չափազանց նեղ կացութեան մը մէջ կը գտնուին մանաւանդ այս օրերս: Տեղապահ Սրբազանը ցաւ ի սիրտ յայտարարեց ի ներկայութեան Պատրիարքարանի արկղակալին թէ սնտուկը առ այժմ ի վիճակի չէ և ոչ իսկ պզտիկ մաս մը վճարելու:

⁂ Հաստատութեան նախկին ժամարապետ Յովակիմ էֆ. գրով մը Տեղապահ Սրբազանին դիմած էր իր պաշտօնին մէջ վերահաստատուելու համար: Սակայն այս լուրը կարդացող և խնդրարկուին Հիւանդանոցին մէջ անցուցած կեանքին մօտէն տեղեակ եղողներ, բողոքագրով մը դիմած են Տեղապահին և խնդրած են որ այդ անձը պաշտօնի չկոչուի: Հետեւաբար սոյն գիրը եւս յանձնուեցաւ Հոգաբարձութեան նկատառման:

ԳԱՒԱՌԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ԱԿՆ

Ակնայ Հայ անմեղներու Ջարդին տարեդարձին առթիւ, 1896 սեպտեմբեր 3ի քաղաքիս Թաղական Խորհուրդին կարգադրութեամբ, չորեքշաբթի օր, յատուկ Ս. Պատարագ և պաշտօն կատարուեցաւ, ի ներկայութեան երկսեռ հոծ բազմութեան մը: Հայրենաշունչ քարոզով մը փոխանորդ Տ. Պետրոս Հայր, յիշատակեց անմեղ նահատակներու կեանքի տառապանքը և կոտորածը, մեծարելով անոնց անունը Ազատութեան Ս. տօնին առթիւ: Յետոյ հանդիսաւոր թափօր մը կազմուեցաւ քահանայ հայրերէ, դպիրներէ և երգեցիկ մանուկներէ, զգեստաւորեալ: Առջեւէն բարձրաբերձ դրօշակներու քովէն, ազդագիր մը կը փայլէր: «Ի յիշատակ ազատութեան իրաւունքին համար ինկած Հայ նահատակներու», որ խորազդեցիկ տպաւորութիւն մը կը ներգործէր: Թափօրը յառաջացաւ շուկային մէջէն դէպ ի զօրանոցը, ուր հազարապետ պատուական հայրը յարգալիր ընդունելութիւն մը բրաւ, և իր զօրքերովը անմիջապէս միացաւ հայկական տխուր թափօրին, և հասան Վերի-Թաղի աւերակաց հողակոյտերուն վրայ, Ս. Աստուածածին եկեղեցին փլատակներուն առջեւ, որ Ակնի աւերակներուն նմանութիւնը կը բերէր: Ազգային երգերու ընդմիջումներու առտեն, ճառ մը կարդաց Տէր Գ. Գալուստեան, նահատակներուն յիշատակը օրհնելով և հանգիստ մաղթելով: Ճառ մը կարդաց Տէր Պ. Խաչերեան, որ ազդու շեշտով Ակնայ Ջարդին նկարագրութիւնը ըրաւ սարսռազդեցիկ կերպով: Հուսկ ուրեմն հանգիստ մաղթեց նահատակներու հոգիներուն: Կարճ ճառ մը խօսեցաւ Խաղնաւէր օղլու Իպրահիմ էֆ. յորդորելով եղբայրութեամբ ապրելու: Ոգեւորեալ շեշտերով խօսեցաւ Տ. Արտաշէս Հայր, յորդորելով անցեալը մոռնալ և նոր սիրով ու եղբայրութեամբ, երկրին զարգացման աշխատիլ: Խօսեցաւ նաեւ Բողոքականաց վարժարանի պատուելի Տիգր. Յովսէփ, յայտնելով թէ Ազատութիւնը նոր ծնած մանուկ մըն է, պէտք է զայն սնուցանենք և կատարելագործենք, առաջարկեց Հայ և Թուրք Միութեան ակումբ մը կազմել: Ասոր վրայ, հազարապետը հրաւիրեց ուրբաթ օր այդ ակումբը կազմելու: Կանխաւ արուած որոշման համաձայն, յաջորդ օրը, հինգշաբթի, 4 սեպտ. յատուկ Ս. Պատարագ և պաշտօն մատուցուեցաւ Կամարակապի Ս. Աստուածածին եկեղեցին մէջ: Քարոզեց Տ. Նշան Հայրը՝ օրուան յիշատակին համար, ապա հոգեհանգիստ կատարուեցաւ՝ տխուր արարողութեամբ: Ըստ կարգադրութեան Թաղ. Խորհրդոյ, յետ աւարտման պատարագի, եկեղեցւոյ բակին մէջ ամփոփուած և Ջարդի զոհ գացած ազգայնոց և բազմանդամ Տ. Գարեգին քհն. Արծրունիի գերեզմանին վրայ հոգեհանգիստ մը կատարուեցաւ: «Փառուն Հայաստանի» երգէն վերջ, գեղեցիկ ճառ մը կարդաց Արամեան վարժարանի տնօրէն Արմենակ էֆ. Շիֆիճեան, օրհնելով յիշատակը խեղճ նահատակներու և տխուր նկարագրութիւնը ընելով Ակնայ մեծ կոտորածին: Ապա ազգային երգերու և խնկարկութեանց մէջ, թափօրը ուղղուեցաւ դէպի գիւղին գերեզմանատունը, իր առջեւէն ծածանելով կարմիր և ճերմակ սաւ. փառապանծ դրօշներն, և ծաղկեպսակ մը՝ նուիրուած «Կամարակապի նահատակաց յիշատակին»: Գերեզմանատունն եւս հոգեհանգիստ կատարուելով, ճառ մը կարդաց Գ. Բէյլեան, յիշելով 1895 նոյեմ. 27ի գիշերուան աւարառութիւնը և 1896 սեպտ. 4 և 5ի Ջարդը, ուր քանի և վեց նահատակներու անմեղ կեանքերը զոհ գացեր են: Հայրենաշունչ երգերու ընդմիջումով, պատեէ եօթը նահատակներու հողակոյտերուն վրայ, ճառ մը կարդաց նաեւ Պ. Բ. Հալաճեան, օրուան յիշատակին համար: Բերանացի խօսեցաւ նաեւ Տէր Մ. Հալաճեան, որուն տխուր հանդիսին առթիւ իր տպաւորութիւնները յայտնելով: Թափօրը պահպանելով և «Հայր մերո»ով փակուելով, ժողովուրդը դարձաւ գիւղը: ԿԱՅԾԱԿ

7 Սեպտ. Կամարակապ

⁂

ՄԱԼԱԹԻԱ.

Մալաթիա՝ որուն Յոյները Բ. Հայաստան անունը կուտային, փոքր Ասիոյ արեւելեան ծայրը՝ փոքր Հայաստանի մէջ Եփրատի արեւմտեան կողմը զետեղուած գրաւոտ քաղաք մըն է: Օգոստ. 7 զարթնումի ազանշացումի օր մը եղաւ, Մալաթիոյ ժողովուրդին համար, որ տօնեց առաջին անգամ Ազատութեան տօնը: Կը վազէր անգիտակից ընազդով մը, կը մղուէր ներքին անմեկնելի հետաքրքրութեան հոսանքէ մը դէպ ի կառավարութեան բակը՝ ուր պաշտօնապէս պիտի հրատարակուէր Սահմանադրական օրէնքը և պիտի երդնուին կառավարական պաշտօնեաները: Հայ և Թուրք խուռն բազմութիւն մը ալ լեցուցած էր բակը, երկիւղածութեամբ և լռութեամբ մտիկ կ'ընէր բանախօսութիւնները: Այդ օրը երեւցան ցնծութիւններու մէջեւ՝ Պաշտօնական նուագախումբը՝ զինուորական մարմինի հետ շրջան մը բրաւ քաղաքին թաղերուն մէջ, այցելելով Հայ, Հայ-Կաթոլիկ և Հայ-Բողոքականներու առաջնորդարանները, ուր հիւրասիրուեցան օշարակներով: Մալաթիացի կինը՝ որ պարփակուած խոստովանելու ու օրհնելով առանց ո և է հետաքրքրութեան, չարունակ իրեն տնական գործերովը կը զբաղէր, այդ բացառիկ օրը տօն կատարեց և հարսանեկան զգեստներն հագաւ: Նոյն ամսոյն 26ին երեկոյեան ժամը 10ին զինուորական մարմինոյն կողմէ վարչութեան պաշտօնեաներուն, եկեղեցական պետերու և քաղաքիս երեւելիներուն սեղան մը տրուեցաւ զօրանոցի կողմը գտնուած ընդարձակ պարտէզին մէջ: Ամսոյն 30ին վարչական պաշտօնեաներու կողմէ փառաշուք հացկերոյթ մը տրուեցաւ: Սեպտեմբեր 4ին ժողովուրդը, ձեռն պատրաստութեամբ, հրաւիրեց միեւնոյն վայրին մէջ կրկին զինուորական և վարչական մարմինները և Թուրք և հայ կրօնականները, կրթական գործիչները իրենց աշակերտներով: Առաջիններէն աւելի չքեղ զարդարուած էր հրաւիրատեղին: Սեղանը վերջացաւ գեղեցիկ ճառախօսութիւններով, որոնցմէ մեծապէս օգտուեցաւ հասարակութիւնը: Կը ճառախօսէին Թուրքեր և հայեր, Մալաթիոյ Հայ-Կաթոլիկաց եպիսկոպոս Տ. Միքայէլ Խաչատուրեան որ գրեթէ տարիէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուէր, և որուն գալստեանը անհամբեր կը սպասէր ժողովուրդը: Երբ ժամանման հեռագիրը առնուեցաւ Բասատիայէն, երեւելիներ դիմաւորել ուզեցին զինք: Դժբախտաբար Ամերիկա ճամբորդող բազմութենէն ինչու կառք չգտնուեցաւ, ուստի երեք անձ միայն կրցան զինք դիմաւորել մինչեւ հոն: Երբ Սեպտ. 19 ժամը 4ին հասաւ Արհ. Գերապայծառը, Մալաթիայէն 4 ժամ հեռու Ճօրճօրիկ բացուած աղբիւրը՝ դիմաւորեցին զինք տեղւոյս կառավարիչին կողմէ ղրկուած Ա. գօմիսէրը՝ ոստիկան հեծեալներով, և հայ եկեղեցականներ ու Թուրքեր: Նոյնպէս բողոքականներ և լատիններ: Գրեթէ ամբողջ կաթոլիկ հասարակութիւնը հոն էր: Բազմութիւնը ուղղուեցաւ դէպ ի քաղաք: Երբ կէս ժամ մնացած էր քաղաք մտնելու եպիսկոպոս իջաւ կառքէն վար, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարելու «Բռնակնոց պարտէզ» կոչուած տեղը, ուր թաղուած էին 1895 դէպքի նահատակներու մեծ մասը և որոնք մինչեւ հիմա զուրկ էին մնացած այդ հայրենական պաշտօնէն: Յետոյ թափօրը գնաց եկեղեցի: Ասոնց կը հետեւէր հեծեալ և ոտաւոր հոծ բազմութիւնը: Այսպէս հանդիսաւորապէս մտաւ եկեղեցի, ուր աղօթելէ վերջ՝ յորդորական մը խօսեցաւ, ըսելով թէ միշտ խաղաղութեամբ ու լռութեամբ ընծայելու են Ազատութեան շուքին մէջ: Յետոյ բոլոր խանդավառութեամբ առաջնորդուեցաւ ընդունելութեան սրահը, ուր ամբողջ բազմութիւնը պատուասիրուեցաւ օշարակով, ապա գաւառական տաղք երգեցին:

Հետեւեալ օրը, կիրակի առաւօտ Զաքեդուն պատարագ մատոյց գերապայծառը և քարոզեց, նմանցնելով մեր կեանքը Իսրայէլացւոց կեանքին: Պատարագէն վերջ, ընդունելութեան սրահին մէջ աշակերտները գեղեցիկ ճառեր ուղղեցին և դպիրները ազատութեան երգեր երգեցին: Յետոյ բարի գալուստ մաղթելու եկան միւթէսարրըֆ փաշան, պաշտօնեաներ և երեւելիներ: ԲԱԳՐԱՏԵԱՆ

Սեպտեմբեր 12

ԵՆԻ-ԳԻՒՂԷՆ ազգային մը կ'աւետէ մեզի գրելով մեզ՝ տխուր գոյներու տակ կը նկարագրէ տեղւոյն թաղային գործերուն վիճակը, մանաւանդ դպրոցին վիճակը, որուն վրայ կը հրաւիրէ Պատր. Տեղապահ Դուրեան Սրբազանին ուշադրութիւնը:

ԿԱՎԱՇԻ (Վան) գայմագամը, տեղւոյն Հայերուն խնդրանքին և Պատրիարքարանի դիմումին վրայ ասկէ առաջ պաշտօնանկ եղած էր՝ Բ. Դրան կողմէ: Սակայն այժմ տեղւոյն Թուրքերը հասարակաց հեռագիր մը ուղղած են Տեղապահ Սրբազանին, յայտնելով թէ իրենց գայմագամը՝ Ահմէտ Բուչատ էֆ., ուղղամիտ և արդարադատ անձ մըն էր, խնդրած են որ Բ. Դրան մօտ միջնորդէ և զայն դարձեալ վերահաստատէ իր պաշտօնին մէջ:

ԱՆՑԵԱԼ չաբթուան ընթացքին մէջ խմբագրատունս իրենց այցելութեամբը պատուեցին Տեարք Մինաս Չերազ և Արշակ Չօպանեան, երկուքն ալ՝ հակառակ երկարամեայ արդիւնաւոր և յոգնեցուցիչ գործունէութեան մը զոր ունեցան արտասահմանի լրագրական և ազգային շրջանակին մէջ, դեռ կորովի և իրենց ազգին օգտակար ըլլալու ամէն տրամադրութեամբ և ուժերով լի: Տէր Արշակ Չօպանեան մտադիր է Բարիզ դառնալ նորէն, վերսկսելու համար իր գրական ու բանասիրական աշխատութիւններուն, որոնց չնորհիւ արդէն այնքան ճոխացաւ մեր տոհմային դպրութիւնը՝ իր ուժեղ աւելի ներհուն և հմայիչ հատորներով, հրատարակուած այս վերջին տասներկու տարուան ընթացքին, Բարիզի մէջ: Առողջութիւն և յաջողութիւն կը մաղթենք մեր արդիւնաւոր գրագէտին:

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ Տիկին Փօլսա Նուպար փաշա, իր ամուսնին 30 ոսկիին հետ միասին, իր կողմէն ալ 20 ոսկի ղրկած է Պատրիարքարան՝ ի նպաստ կարօտ գաղթականներու:

ՄԱՐՍԻՎԱՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԸ.— Պօլօ փողոցի մէկ սրճարանին մէջ պատահած ծանօթ կռուին պատճառով, Մարսիվոնի հոգեւոր հովիւ Տ. Յովնան քհ. Մանդալեանի մէկ ամիս փիլոնազրկութեան դատապարտուած էր: Տ. Մանդալեանի մեղադրագիր զրկած ըլլալով Ամասիոյ Առաջնորդ Տ. Գէորգ եպսկ. Խոթիճեանի, և տեղւոյն ատենը Հոգաբարձութիւնն ալ յատկապէս խնդրած ըլլալով բաւ համարիլ տրուած պատժին ցարդ գործադրութիւնը և ներողամտութեամբ զիջիլ մնացած մասը, միեւնոյն ժամանակ Ամասիոյ Առաջնորդը նկատելով որ ժողովուրդը Խաչվերացի տօնի օրերը զրկուած պիտի մնայ Ս. Պատարագէ, պատժին մնացած մասը ներելով արտօնած է Տ. Մանդալեանի վերսկսիլ իր պաշտօնը: Հետեւապէս Խաչի տօնին օրը սովորականին համեմատ Պաշտամունք և Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ Ս. Յարութիւն մատրան մէջ: Առաջնորդը այս առթիւ պաշտօնագիր մը ուղղեր է Տ. Մանդալեանի քահանային, խստիւ պատուիրելով որ այսուհետեւ զգուշանայ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն, եկեղեցականութեան և Մարզուանի Հայութեան պատիւը չերրզել ո և է վարմունքէ:

ԽԱՍԳԻՒՂԻ Ս. Ներսէսեան երկսեռ վարժարանը երկու չաբաթէ ի վեր բացուած է՝ տնօրէն-ուսուցիչ կարգուած ըլլալով վարժիչ և ծանօթ դաստիարակ Եղիշէ էֆ. Տէրտուննեան, որ ժամանակ մը դարձեալ նոյն վարժարանին և գաւառական կարեւոր կեդրոններու մէջ օգտակար ու արդիւնաւոր պաշտօնավարութիւն մը ունեցած է:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ԳԷՈՐԳ ԷՖ. ԱՐՈՒԼԵԱՆԻ

Վերատեսուչ Սանասարեան Վարժարանի

Ամենասիրելի՛ ուսուցիչս,

Արձակուրդին Պոլսոյ մէջ ուրախութեամբ լսեցի թէ Սանասարեան Խնամակալութիւնը վերջապէս ձեզ կարգած է մեր կրթական հաստատութեանը վերատեսուչ և Պ. Խաչատրեանն ալ՝ ներքին տեսուչ: Ուստի խնդակցելով կը չնորհաւորեմ ձեր այդ նոր պաշտօնը, որուն արժանի էք:

Սիրելի է մեզի յուսալ, Պ. Արուլեան, թէ՝ Սանասարեանցիներուս և ամբողջ Հայ ազգին փափաքին համաձայն, վարժարանը պիտի դնէք այնպիսի բարեկարգ և ուսումնական բարձր վիճակի մը մէջ, ինչ որ դժբաղդաբար մինչեւ հիմա կարգ մը պատճառներով մասամբ կրցած ունինք: Այժմ ունինք ձեզի իբր օժանդակ Պ. Խաչատրեանը, անձնուէր իր տեսակին մէջ Սանասարեանի համար, և Սանասարեանցիներուն ձեր վրայ ունեցած անթերի վստահութիւնը: Այս ազատութեան օրերուն մէջ՝ մեր հաստատութիւնը իր նպատակաւոր պայմաններովը անմրցելի իր տեսակին մէջ՝ անչուշտ պիտի լուսաւորէ անհամեմատ փայլուն չրջաններ, և այդ պատիւն ու փառքը ձեզի վերապահուած է:

Ուրեմն Պ. Արուլեան, հարկ է այլեւս բոլոր զալուած կամ թմրած ուժերը չարժման մէջ դնել: Մեքենայ մը որչափ ալ փորձառու և կարող ըլլայ, առանց նոր, տոկուն և լաւ մեքենաներու, ոչինչ կրնայ ընել և փոխադարձաբար: Ընդունուած կարգերն ինկած կամ փոխուեցան, հարկ է ընդունուած սովորութիւններն ու յարաբերութիւններն ալ փոխել: Պր. Արուլեան, առանց ո և է նկատումի անյաւ և խստապահանջ հրամանատար մը եղէք դէպի ձեր ուսուցիչները և նորոգ ու զուրգուրոտ հայր մը՝ Ձեր խնամքին յանձնուած մաքուր հոգիներուն: Սորվեցուցէք Ձեր ուսուցիչներուն, թէ համաբոլոր գործունէութիւնն է որ իրենց աշխատութիւնը պիտի պսակէ ու վարժարանին համբաւը պիտի բարձրացնէ. Թող իւրաքանչիւրը աշխատի նմանիլ Ձեր օգնական Պր. Խաչատրեանին, որ իբր պարտաճանաչ ուսուցիչ, միշտ գիտցաւ անայլայլ պահել իր ինքնութիւնը, թող ունենան անոր ինքնազարգացման ազդէն, որով կրցաւ տարածել այն ամառդին զանուոր աշխատութիւնները (դեռ ձեռագիր) որոնց մէջ կը ցոլայ գիտակից ու տիպար ուսուցիչը: Համոզուեցէք անոնց թէ իրենց փառքը ո՛չ թէ խաղալիկ գիրքերու և ոտանաւորներու սալոններուն մէջ կրնան չէնել, այլ իրենց չքմեղ մօտ բազմածառօ ազգին մէջ:

Արդ, կրկնելով չնորհակալութիւնս, ի սրտէ կը մաղթեմ յաջողութիւն ու կաբողութիւն:

Մնամ խորին յարգանօք
Ձեր
ՀՐԱՆԴ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ
15 Սեպտ. 1908 Սամսոն

ԺՆԴՈՒՄ ՄԸ

Մեր չաբաթ օրուան թիւին մէջ հրատարակուած «Սուսանը ամսատնին գիզօնը» Դիւցազներգը, լոյս տեսած է 1903ի Անաների մէջ և հեղինակութիւնն է Պ. Վահան Թէքէեանի: Այս առթիւ Պ. Թէքէեան կը խնդրէ մեզ ծանուցանել թէ 1901էն 1908 տարիներուն իր զանազան թերթերու մէջ հրատարակած և անտիպ քերթուածները մօտերս առանձին հատորի մը մէջ ամփոփել մտադրած ըլլալով՝ գոհ պիտի ըլլայ եթէ նոյն քերթուածներու արտատպումները ասկէ յետոյ չտեսնէ թերթերու մէջ:

Պ. Թէքէեանէ 1901ին Բարիզ հրատարակուած բանաստեղծութեանց առաջին հատորը, Հոգեր, կը վաճառուի հայ գրավաճառներու քով 10 ղրուշ:

ՀԱՅ-ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔ

Վարչ. ժողովը Ազգապետին նախագահութեամբ չորեքշաբթի գումարուեցաւ: Սահմանադրութեան պատրաստութեան եղանակին նկատմամբ Իզմիթի Փաւուն, Ժողովին և Ռոտոսթոյի ազգապետին նամակներ և Կեսարիոյ ու Խարբերդի Պործ. Ժողովոյ նախագահներէն հեռագիրները խմաստով համաձայն են Մարզուանի անցեալ չաբթուան հեռագրին: Իսկ Ռոտոսթոյի ազգապետ Մ. Հ. Գուլուլէքճեանի կ'առաջարկէ որ ներկայ Վարչ. Ժողովը Բողոքական Համայնքին պէտքին յարմար Սահմանադրական կանոններ խմբագրելով՝ ղրկէ գաւառները և ժողովրդեան կամքը առնելէ ետքը ներկայացնէ վաւերացման: Ժողովը խորհրդակցելէ ետքը՝ 3ի դէմ 7 քուէով որոշեց ընտրել մասնախումբ մը, որ Սահմանադրութեան պատրաստութեան մասին ծրագիր մը պատրաստէ: Անդամ ընտրուեցան Բրոֆ. Յակոբոս Ճէճիզեան, Յովհ. Մինասեան, Միհրան Յովհաննէսեան, Գէորգ Խարբութլեան, Թովմաճեան Թովմաճեան, Վահան Մարթայեան և Յարութիւն Անդրէասեան էֆ.ները:

Ազգապետը երեքշաբթի օր մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Քաղաքապետին հետ Կըզըլ-Թօբրակի եկեղեցին կառուցման խնդրին վրայ, որու նկատմամբ վերջերս Մեծ-Եպարքոսին ստորագրուած գրութիւնը Ներքին գործոց նախարարութեան և անկէ ալ Քաղաքապետութեան ղրկուած է վերաքննութեան համար:

Ռոտոսթոյի ազգապետ Մ. Հ. Գուլուլէքճեանի հրաժարականը ընդունուած չէ. կը շարունակէ իր պաշտօնը:

ՀՐԵԱՅ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԸ

Կանխաւ ծանուցուածին համաձայն, հրեայ համարակութիւնը արժանաւոր յարգանք մը ընծայեց ողբացեալ նահատակներու յիշատակին, կատարելով հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն մը Իսրայէլեան որբանոցի սինակոկին մէջ:

Սինակոկը ամբողջ ծածկուած էր սեւերով և ճիշդ մէջտեղը Հրեայք կառուցեր էին չքեղ մահարձան մը, ծաղկեպսակներ զետեղելով անոր չուրջը, լոյսերու մէջ:

Հրեայ երիտասարդներ կենցաղագիտութեամբ կ'առաջնորդէին հիւրերը դէպի սինակոկ ուր համախմբուած բազմութեան մէջ կը նշմարուէին բացի խախամաբաշի Տ. Եօսիֆ Պէնսինեօրին որ կը նախագահէր, Թուրք, Հայ և Յոյն համարակութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս ազատութեան հերոսապետ Էնվէր պէյ, կուսակալութեան մուավին փաշան, արտաքին յարաբերութեանց տեսուչ Ճեւատ պէյ, քաղաքապետ Թէվֆիգ փաշա, Հայոց Առաջն. տեղապահ Տ. Յակոբ Աշոտ եպս., Տ. Յովհաննէս Ա. քհ. Մինասեան, Տ. Ղեւոնդ քհ. Ծովիկեան, Թաղ. ժողովէն Փափազեան և Պալապանեան էֆ.ները, նաեւ Նազարէթ Հիլմի, Յակոբ Պալըքճեան, Պահրեան և Յակոբ Տէր-Յակոբեան էֆ.ները ևն. ևն.: Յունաց Առաջնորդին կրօնական և աշխարհական ներկայացուցիչները, տեղական հանրագիր Մամուլի ներկայացուցիչները ևն. ևն.:

Պատրաստուած յայտագրի մը համաձայն յաջորդաբար աշխարհիկ մեռելական երգեր նուագուեցան յատուկ նուագախումբի մը կողմէ. մեռելական աղօթքներ կատարուեցան Խախամներու կողմէ և հրեաերէն, թուրքերէն, հայերէն, ֆրանսերէն և յունարէն դամբանական ճառեր արտասանուեցան:

Առաջին անգամ խօսեցաւ Խախամապետը՝ Հրեայ համարակութեան ցաւակցութիւնը յայտնելով պաշտօնապէս և աղօթելով ողբացեալ նահատակներու հոգիներուն համար:

Յաջորդաբար խօսողներն էին՝ Սէլիմ էֆ. Միզրախի (թուրքերէն), փաստաբան Վէնթուրա էֆ. (յունարէն), Պէնտամէն էֆ. Տիառ (հայերէն) և Մ. Բոհէն (ֆրանսերէն): Իսկ յայտագրէն դուրս խօսեցան Ամալթեա և Broosouf տրտօնատէրերը և Յակոբ էֆ. Տէր Յակոբեան որ չնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ Հրէից, Թուրքերէն արտասանեց ինչ որ գրի առած էր ատենախօսի մը բերնէն:

Ամէնէն վերջ, ընդհանուրին լաւ հետաքրքրութեան մէջ ոտքի ելաւ Էնվէր պէյ և խօսեցաւ բանախօսութիւն մը:

(Արձագանք)

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՄՈՒՏՔԸ
ՍՕՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՒԱՏԱՐՄԱԿԱՆ ԵՐԴՈՒՄ

ՖՐԱՆՍԱ ՉԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՖՕՆ ՏԷՐ ԿՈԼՑ ՓԱՇԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՊԱԹԷՆՊԷՐԿԻ ԻՇԽԱՆԻՆ ՆԱՒԱՐԱԺԻՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՍԵՐՈՒԻԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉՈՒԶԵՐ

ՍՕՖԻԱ, 10 հոկտ.— Պուլկարիոյ Թագաւորին փառաւոր մուտքը երկուշաբթի յետաձգուած է: Օտար տէրութեանց դեսպանները ներկայ չպիտի ըլլան այդ հանդիսութեանց: Պաշտօնական չրջանակներու մէջ կը հերքուի թերթերու տուած լուրը թէ Ցեռնաստանի Թագաւորը չնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած է Թագաւորին:

—Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը հետեւեալը կը գրէ վառօդարանը օդը հանելու փորձի մասին: Հոկտ. 2ի ժամը կէսօրուան 10ին անծանօթներ, վառօդարանի պահակին վրայ կրակ ընելով վիրաւորած են զայն: Պահակը իր կարգին կրակ բրած է. չրջան ոստիկաններ վրայ հասնելով յարձակողները պարտաւորուած են փախչիլ: Յաջորդ օրը ոստիկանութիւնը մէկ քանի սերտեր ձերբակալեց որոնցմէ մին հարցաքննութեան առտեն խոստովանած է թէ՝ ինք մաս կը կազմէ վեց հոգինոց խմբակի մը որ մտադրած էր վառօդարանը օդը հանել: Այս վեց հոգիէն հինգը ձերբակալուեցան: Անոնցմէ մին իր վերարկուին տակ կը պահէր ծանր առարկայ մը՝ հաւանաբար ռումբ մը: Վեցերորդ անձը յաջողած է փախչիլ դէպի Նիշ:

ՍԷԼԱՆԻԿ.— Բաթէնպէրկի պրենսը այսօր մեկնեցաւ ծովակալ Լիւշեան Պաթէնպէրկի զօրաջոկին միանալու համար, դէպի Թուրքիոյ ջուրերը: Կը հաւաստեն թէ Բուֆ նաւն ալ փոխ-ծովակալ Տոլըրի հրամանատարութեան տակ պիտի մեկնի դէպի Թուրքիոյ ջուրերը:

ՓԱՐԻԶ.— Բացարձակապէս կը հերքուի զերման թերթի մը տուած լուրը թէ Պ. Ֆալիէռ չնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած է Պուլկարիոյ Թագաւորին:

ՔԱՆԷ.— Կրետական ազգային բանակը հաւատարմութեան երդում ըրած է Յոյն կառավարութեան:

ՔՕԼՕՆԸ.— Կազէթ տը Գօլօնէր կ'ըսէ թէ բոլորովին անհիմն է այն լուրը, որուն համեմատ Վիլհէլմ կայսրը Ֆօն տէր Կոլց փաշայի նամակ մը տուած ըլլայ Սուլթանին յանձնելու համար:

ՊԷԼԿՐԱՏ, 11 հոկտ.— Պաշտօնական յայտարարութիւն մը կ'ըսէ թէ անհիմն է ընդհանուր զօրահանութեան մը զրոյցը: Ընդամէնը 40,000 հոգի միայն կը գտնուին զէնքի տակ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ ընդհանուր զօրահանութիւն մը գոյութիւն չունի:

ՊԷՐԼԻՆ.— Գերմանիոյ Սօֆիայի ներկայացուցիչը իր կառավարութենէն հրահանգ ստացած է դիմումներ ընել Պուլկար կառավարութեան մօտ, որպէս զի Պուլկարիա անձամբ բանակցութիւններով կը գոհացնէ Թուրքիան:

ՊԷԼԿՐԱՏ, 11 հոկտ.— Թերթերը կը գրեն թէ սերբ երեսփոխանները գաղտնի խորհրդակցութեամբ մը 66ի դէմ 93 ձայնով՝ պատերազմի դէմ քուէ տուած են:

ՊԷՐԼԻՆ.— Ֆօսիչէ Զայթունկ հետեւեալը կը գրէ.— Կ'իմանանք թէ Տոյչէ Պանք որոշած է Թուրքիոյ 200,000 ոսկի փոխառութիւն մը ընել, պայմանով և բացառութիւն տալով: Այս խնդութիւնը խաղաղութեան համար լաւ նշան մը պէտք է նկատել: Սեղանաւորական չրջանակներու մէջ չատ գոհունակութեամբ կը դիտուի այս պարագան:

ՊԷՐԼԻՆ, 10 հոկտ.— Թակի մէջ Ֆօն տէր Կոլց փաշա «Պուլգարեան տագնապը և լաւ խրատ մը» խորագրով յօդուած մը գրելով, կ'ըսէ թէ՝ յուլիս 24էն առաջ եթէ Թուրքիոյ և Պուլկարիոյ միջեւ պատերազմ մը ծագէր, պուլկար զօրքերու խնդիրներէ ու Կ. Պոլսոյ միջեւ յաղթական մը՝ Թուրքիան պիտի ստիպէր այն տեսակ խաղաղութիւն մը կնքելու որ Պուլկարիոյ գործին չատ պիտի դար, որովհետեւ այն ատեն Թուրքիա ոչ միայն արտաքին թշնամիներէ պիտի վախնար, այլ և ներքին դէչ հետեւանքներէն: Բայց յեղաշրջումէն ի վեր պարագաները բոլորովին փոխուած են: Եթէ այսօր Պուլկարները Չաթալճա, նոյն իսկ Կ. Պոլսոյ առջեւ հասնին, նոր կառավարութիւնը բնաւ միտքէն չպիտի անցնէր խաղաղութեան դաշինք կնքել. այդ պարագային իր հետ պիտի ունենար ամբողջ Օսմանեան ժողովուրդը, որ իր բոլոր ուժովը մեծ հարուած մը պիտի տար Պուլկարիոյ հասարակական կարծիքին: Այս վտանգը նախատեսնէ Սօֆիայի կառավարութիւնը, և ասոր համար էր որ Պուլկարիա գոհացում աւելի համեստ նպատակի մը ձգտելով: Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ Երիտասարդ Թուրքիոյ արժանապատուութիւնը երբե՛ք չը վտանգուիր, եթէ ան խաղաղասիրական ձգտումներ ցոյց տայ. և ասոր համար իր հին Թուրք բարեկամներուն համարձակութիւն և պաղարիւնութիւն կը յանձնարարէ՝ հակառակ այդ պիտի խնդիրներու մէջ ունեցած իր սովորութեանց:

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ
Նէօշադէլի Դիտարանին. 1903

ՈՐՆ Է
ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒԱԾ
ԵՒ
ԱՄԵՆՈՒՍՏ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ
ՄԻԱԿ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ

ԱՄԷՆ ՄԵՏԱՂԷ ԵՒ ԱՄԷՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՄԲ
Ընդհ. Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ համար
Գ. ՍԱՐԳԻՍՈՖ եւ Ընկ.

ՁԵՆԻԹ

ՈՐՆ Է
ԺԱՄԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ
ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԵԱՆՑ
ԲԱՐՁՐՈՒՆՔԻՆ ՎՐԱՅ ԳՏՆՈՒՈՂ
ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ

Թիւ 16 — ՊԱՀՃԷ ԳԱՊՈՒ — Թիւ 16
Ռուզվի-Պաշ հաստատութեան դիմացը
Կ. ՊՈԼԻՍ

ԱՐՏԱՔՈՑ ՄՐՑԱՆԱԿ
Անդամ Ժիւրիի, Միլան 1906

ՄԵԾ ՄՐՑԱՆԱԿ ԲԱՐԻԶ, 1900

Մեր յարգոյ յաճախորդներուն դրականապէս ապացուցանելու համար մեր ՁԵՆԻԹ ժամացոյցին ուրիշ ամեն ժամացոյցներէ ունեցած բացարձակ առաւելութիւնները, վերոյիշեալ երեք յաջողութիւններէն, այսինքն նրբախնամ յօրինուածք, տոկունութիւն եւ բարձր ճշդութիւն (haute précision), միոյն մէջ խսկ բերացող ՁԵՆԻԹ ժամացոյց մը եթէ գնորդներու կողմէ մեզ վերադարձուի պատրաստ ենք վճարելու փոխարժէքը, առանց ո եւ է առարկութեան։ 50—23

ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ
ԼԵԶ. ԵՒ ԱՌԵՒՏՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿՆԵԱՑ

Վարժարանիս 11րդ. շրջանին սկսաւ, մեր գիշերօթիկ և ցերեկեայ աշակերտները կը հրաւիրուին վարժարան։

Վարժարանս ունի երեք դասընթացք, Մանկապարտէզ՝ 3 տարի, Նախակրթարան՝ 4 և Ուսումնարան՝ 3 տարի։

Վարժարանիս նպատակն է ուսուցանել վաճառականութիւն և լեզու, կարեւոր ուսմանց և գիտութեանց ճիւղերով միասին։

Ինչպէս յայտնի է, Օսմ. Սահմանադրութիւնը ընդարձակ ասպարէզ կը բանայ Հայ ազգին. ազատ Հայրենիքի ուսեալ ու լեզուագէտ անհատները պիտի գնահատուին պետական-վարչական գործերու մէջ, ինչպէս պիտի քաջալերուին անհատական գրաղումներու մէջ ալ։

Ուստի վաճառականութեան, լեզուագիտութեան, վարչագիտութեան և Նմանօրինակ ազատական ասպարէզներու համար պատրաստուելու փափաք ունեցող տղաք կը հրաւիրուին աշակերտիլ մեր վարժարանին, ուր պիտի վայելեն ընտանեկան խնամք հայկական լուրջ դաստիարակութեամբ։

Վարժարանիս ծրագիրն ու կանոնագիրը ձրի կը ղրկուի փափաքողաց։ Դիմել Բագրատունի վարժարան Բերա, Բանկալթի։ Հիմնադիր-Տնօրէն

10—9 ՑԱՆՈՐ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷ
Ա. Զ. Դ.

Շիրքէթի Խայրիյէի չորգնաւերու ժամանակացոյցերուն ապագրութիւնը նուազուրդով պիտի կատարուի երեք տարուան տեւողութեամբ։ Մասնակցիլ և կամ նուազուրդին պայմաններուն վրայ տեղեկութիւն առնել ուզողներէն կը խնդրուի դիմել Ընկերութեան վարչութեան։

⁂ Շիրքէթի Խայրիյէի վարչութիւնը աճուրդով ի վաճառ հանած է հնդկական խաղի 53 պարապ տակառներ և ձուլուած երկաթներ 200 թռնոյի չափ՝ Խասդիւղի գործարանին մէջ։ Մասնակցիլ և աւելի տեղեկութիւն առնել ուզողներէն կը խնդրուի նոյն վարչութեան դիմել՝ հարկ եղած երաշխաւորութիւններով։

⁂ Սրբիչ սախտակ՝ 500 հատ, աբուրէ գամ՝ 40 օխա, ուսողոյն փայտ՝ 500 օխա, հասարակ թուղթ՝ 70 քիլօ, մոմ 350 քիլօ, սպունգ՝ 2000 հատ և սեւ ներկ փոշի 150 քիլօ։ Ասոնց գնումը նուազուրդով պիտի կատարուի։ Մասնակցիլ ուզողներէն կը խնդրուի դիմել Շիրքէթի Խայրիէի վարչութեան՝ հարկերին տասը երաշխաւորութեան գումարով։

⁂ Խծուծ (փամպուք) 4000 քիլօ, սոտա՝ 4500 քիլօ, վէրնի՝ 150 տուփ, մինիոմ՝ 50 տակառ, ձուլածոյ կոտրտուք քլալա՝ 10 թոնօ և Բէկ Այրէն՝ 10 թոնօ։ Շիրքէթի Խայրիէի վարչութիւնը նուազուրդի կը դնէ վերոյիշեալ իրեղէններուն մատակարարութիւնը։ Մասնակցիլ և կամ նուազուրդին պայմաններուն վրայ տեղեկութիւն առնել ուզողներէն կը խնդրուի դիմել նոյն վարչութեան։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

23 սեպտ. 1908 5—2

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Յ. Գ. ՄՐՄԸՐԵԱՆԻ
ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Ա. Թուրքահայ հին վաճառականութիւն եւ վաճառականք. — Վերջին 150 տարուան Թուրքահայոց վաճառական ու արհեստական պատմութիւնը՝ գործնական շինիչ տեսութիւններով, ուր կը յիշուին 500է աւելի Հայ վաճառականք և մեծ արհեստաւորք իրենց գործերով։ Գին 12½ ղրուշ։

Բ. Ստուէրք հին դէմքերու. — Տասնեակ մը պատմական կարեւոր դէմքերու վրայ ժամանակագրական գրուած մը աշխարհաբար լեզուով և չարադրական ոճով, որ կրնայ նաև գործածուիլ դպրոցներու մէջ իբրեւ դասագիրք բանակարգեալ աշխարհաբարի, գին 5 ղրուշ։

Գ. Հին օրեր եւ Խ. Պ. Միսաքեան. — Օտանի ու նմանաց վարժապետ Խ. Միսաքեան գրագէտ փիլիսոփային կենսագրութիւնն՝ հանդերձ ժամանակակից պատմական պարագաներով. բանասիրական շատ խնամուած հատոր մը, գին 7½ ղրուշ։

Դ. 19րդ դար եւ Յովհ. Պռուսացի Տէրոյենց. — 19րդ Դարու Թուրքահայոց կրօնական բարոյական ու իմաստասիրական հակիրճ պատմութիւնն՝ հանդերձ Յովհ. Տէրոյենցի կենսագրութեամբ, որ արդի ժամանակաց ազգային խնդիրներու մանաւանդ կաթողիկոսական խնդիրին վերաբերմամբ ունի յատուկ կարեւորութիւն. կը պարունակէ նաև բարոյական ու կրօնական շինիչ պատճառաբանեալ թելադրութիւններ և փիլիսոփայական տեսութիւններ. գին 12½ ղրուշ։

Կը գտնուին Կ. Պոլսի բոլոր գրավաճառներուն և հեղինակին քով։ 30 հատէ աւելի խնդրողներու կ'ըլլայ 30% զեղչ (կանխիկ). գրել առ այս հեղինակին հասցէին Կ. Պոլիս Չաքմաքճըլար Յովհ. Աչճեան և Գըլըճեան գրատունները։ 7

ՌՈՍԻԱ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՅՍԵՐ 1881ի ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՎ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ
Ընկերութեան կեդրոնատեղին Բեդերսպուրկ

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կը կատարէ ընդդէմ հրդեհի, ամէն տեսակ արկածներու, ճամբորդութեան պատահարներու, երկաթուղիի ու շոգենաւի մէջ. ապրանքներու փոխադրութեան ու ցուցափեղկի ապակիներու խորտակուելուն դէմ։

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած	10,666,666 ֆր.
Երաշխաւորութեան գումար	162,600,000 »
Ապահովագրեալներուն վճարուած գումար	460,946,000 »
1906 տարուան մէջ գանձուած ապահովագին ու տոկոս	75,130,000 »

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել
Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին. Ազարեան խան Վօյվօտա Ղալաթիա։
Պոլսոյ գործակալութեան, Տիլրիզզատէ խան Աչըր Էֆէնտի Համամէսի, Թիւ 26,
Տնօրէն, Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին՝ Ա. ՀԻՒՐՄԻՒԶ 11 50—47

ԱՆԱՏՈԼԸԻ ՕՍՄ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երթեւեկութիւն կառախումբերու 1908 սեպտեմբեր 14 (Ն. Տ.) երկուշաբթի օրէն սկսեալ

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԳՈՆԻԱ

ԵՐԹ Կառք. 223 խառն Առ. Ժ. Վ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		ԴԱՐՁ Կառք. 224 խառն Իրկ. Ժ. Վ.
12 —	մկն.	Էսկի Շէհիր	ժմն.	3 —
12 42	»	Կէօքճէ Քըսըք	մկն.	2 20
1 39	»	Սապօնճը Բունար	»	1 38
2 33	»	Ալայունտ	»	12 42
3 14	»	Չէքիւրլէր	»	11 53
4 11	»	Տէօյէր	»	11 05
4 40	»	Իհսանիյէ	»	10 20
5 04	»	Համամ	»	9 53
5 14	»	Կազլըկէօլ համամ	»	9 44
5 41	ժմն.	Աֆ. Գարա Հիսար	մկն.	9 13
6 01	մկն.	Աֆ. Գարա Հիսար	ժմն.	8 53
6 41	»	Պէօյիւք Չօպանլար	»	8 20
7 36	»	Չայ	»	7 33
8 21	»	Իսհագլու	»	6 40
8 45	»	Եասսըան	»	6 15
9 16	»	Աք շէհիր	»	5 53
9 48	»	Ազարի քէօյ	»	5 13
10 30	»	Չավուշճը քէօյ	»	4 35
11 08	»	Իլկըն	»	4 03
11 55	»	Գատըն-Խանը	»	3 09
12 50	»	Սէրայ-Էօնի	»	2 27
1 22	»	Մէյտան	»	1 47
2 22	»	Բունար-Պաշը	»	12 42
3 —	ժմն.	Գոնիա	մկն.	12 —
Իրկ.				Առ.

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԷՆԿԻՒՐԻ

ԵՐԹ Կառք. 122 խառն Առ. Ժ. Վ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		ԴԱՐՁ Կառք. 121 խառն Իրկ. Ժ. Վ.
1 —	մկն.	Էսկի Շէհիր	ժմն.	11 —
1 44	»	Աք Բունար	մկն.	10 18
2 24	»	Ալբու Քէօյ	»	9 46
3 4	»	Պէյլիք Ախուր	»	8 58
4 9	»	Սարըքէօյ	»	8 1
4 58	»	Պիչէր	»	7 4
5 35	»	Սազըլէր	»	6 27
6 9	»	Պէյլիք Քէօփրիւ	»	6 —
7 3	»	Բօլաթլի	»	5 16
8 21	»	Մալը Քէօյ	»	3 49
9 15	»	Սէնճան Քէօյ	»	2 47
10 —	ժմն.	Էնկիւրիւ	մկն.	2 —
Իրկ.				Առ.

ՀԱՄԻՏԻԷ - ԱՏԱԲԱԶԱՐ

ԵՐԹ Կառք 424 խառն Իրկ. Ժ. Վ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		ԴԱՐՁ Կառք. 421 խառն Առ. Ժ. Վ.
7 15	մկն.	Համիտիէ	ժմն.	5 03
7 33	ժմն.	Ատա-Բազար	մկն.	4 45

ԱԼԱՅՈՒՆՏ - ՔԻՕԹԱՀԻԱ

ԵՐԹ	Կռ. 322 խռ. Առ.	324 խռ. Իր.
Կայարան	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Ալայունտ մկն.	2 35	12 45
Քէօթահիա ժմն.	2 55	1 05
ԴԱՐՁ	Կռ. 321 խռ. Առ.	323 խռ. Իր.
Կայարան	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Քէօթահիա մկն.	2 —	12 05
Ալայունտ ժմն.	1 40	11 45

ՀԱՅՏԱՐ ՓԱՇԱ — ԷՍԿԻՇԷՀԻՐ

ԵՐԹ Կառ. Թ. 44 Խռ. Ժ. Վ.	Թ. 46 Խռ. Ժ. Վ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		Կառ. ԴԱՐՁ Թ. 41 Խռ. Ժ. Վ.	Թ. 43 Խռ. Ժ. Վ.
առ. 12 32	իր. 7 45	մկն.	Գարաքէօյ Կամուրջ	ժմն.	4 44	առ. 11 55 իր.
12 52	8 05	ժմն.	Հայտար Փաշա	մկն.	4 24	11 15
1 22	8 15	մկն.	» »	ժմն.	4 12	10 54
2 37	9 29	ժմն.	Բէնտիք	մկն.	2 58	9 50
2 45	9 40	մկն.	»	ժմն.	2 44	9 39
3 06	10 01	»	Թուզլա	մկն.	2 24	9 17
3 28	10 24	»	Կէյպզէ	»	2 02	8 55
3 05	10 48	»	Տիլ Իսքէլէսի	»	1 33	8 26
4 —	10 58	»	Թավշանճըլ	»	1 19	8 16
4 16	11 17	»	Հէրէքէ	»	1 08	8 06
4 37	11 39	»	Եարըմճա	»	12 41	7 42
4 49	11 51	»	Թիւթիւն Չիֆթլիք	»	12 29	7 30
4 59	12 02	»	Տէրինճէ	»	12 18	7 21
5 13	12 18	ժմն.	Իզմիտ	մկն.	12 —	7 06
5 38		մկն.	»	ժմն.		6 41
6 11		»	Պէօյիւք Տէրպէնտ	մկն.		6 10
6 39		»	Սապանճա	»		5 41
7 03		»	Համիտիէ	»		5 25
7 44		»	Կէյվէ	»		4 32
8 04		»	Աք Հիսար	»		4 10
8 33		»	Մէքէճէ	»		3 45
8 57		»	Լէֆքէ	»		3 13
9 32		»	Վէզիր Խան	»		2 38
10 12		ժմն.	Պիլէճիկ	մկն.		2 02
10 24		մկն.	»	ժմն.		1 50
11 32		»	Գարաքէօյ	մկն.		1 —
12 13		»	Պօզիւյիւք	»		12 24
12 59		»	Ին Էօնիւ	»		11 48
1 29		»	Չուքուր Հիսար	»		11 16
իր. 2 07		ժմն.	Էսկի Շէհիր	»		10 40 առ.

ՐԱՖՖԻԻ ԵՐԿԵՐԸ

Միայն Թիւրքիայի համար յատուկ և պակսեցրած արժէքներով և ճանապարհածախը ներփակած

Ջալալէդդին, տառեմնին, չքեղ թղթի վերայ	6 ղշ.
Խենթը եւ Ջալալէդդին միասին	24 »
Խաչագողի յիշատակարանը I. II. III. և IV մաս միասին	24 »
Կայծեր Հ. Ա.	24 »
Կայծեր Հ. Բ. և վերջ	36 »
Ոսկի Աքաղաղը	12 »
Խամսայի Մելիքութիւնները, Ղարաբաղի Աստղագէտը և Գաղտնիքն Ղարաբաղի մի գրքի մէջ	24 »
Սամուէլ պատմական վէպ Հ. I. II. III.	36 »
Դաւիթ-Բէկ պատմական վէպ և վերջ	36 »

Դիմել՝
Madame RAFFI
32 Richmond Gardens
Shepherd's Bush
LONDON, W. (England)

ՍԵՐՊԻՈՅ ԿԱՐՄԻՐ-ԽԱՉԻ ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

ամէնքն ալ 22 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆրանք կ'արժեն. այս յառաջատուական տակը խնայողական դրամագլուխ մը կը ձեւացնէ։ Այդ վճարումէն զատ կըրնան մինչեւ 1981 պարգեւաւոր թիրաժներու մասնակցիլ։ Յառաջիկայ դիւանժ տեղի պիտի ունենայ 1908 հոկտ 1/14ին. մեծ պարգեւն է 200,000 ֆրանք։ Այս պարտաթուղթերը, որոնք անվիճելի ապահովութիւն մը կ'ընծայեն, Սերպիոյ ազգային պանքին գրուած 4% սերպիական ռանթերով երաշխաւորուած են։ Անոնց չափաւոր գինը նկատի առնելով, աւելի բարձրանալու հեռանկարը կ'ընծայեն, ամսավճար բախտաւորութեան մը հետ մէկտեղ, շնորհիւ կարեւոր պարգեւներով թիրաժներու արագ յաջորդութեան։

Սերպիոյ Կարմիր-Խաչի պարգեւաւոր պարտաթուղթերը կարելի է գնել ՎԻՆՏԸՐ ՊԱՆՔ ՖԻՐՄԱՅԷՆ և ՏԻՕՅՉԷ ՕՐԻԷՆԹ ՊԱՆՔի Բերայի ու Պոլսոյ գործակատարութիւններէն։ 25—7

ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ ԱՂՋԿԱՆՑ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՅ

Կ. Պոլիս, Գատը-Գիւղ, Մէօհիւրտար ճատտէսի

Ցրդ Տարեշրջան

Բանիմաց ծնողաց գնահատման և քաջալերութեան մէջ՝ Վարժարանս անխափան կը շարունակէ իր ընթացքը արդիւնաւորապէս, իբրեւ իր տեսակին մէջ միակ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ Հաստատութիւնը՝ աղջկանց խնամեալ և հիմնական կրթութեանը նուիրուած, լեզուագիտական և գեղարուեստական ուղղութեամբ։

Վարժարանս հաստատուած է նորագոյն լայնարձակ և օդասուն շէնքի մը մէջ, որ իր ներքին բաժանումներովը և օդաւէտ զիրքովն ալ դպրոցական ամէն յարմարութիւն կը միացնէ իր մէջ, Գիշերօթիկ և Ցերեկեայ աշակերտուհեաց համար հանգստաւէտութեան և առողջապահիկ ամէն պայման լրացնելով։

ԱԶԳԱՅԻՆ ուսումներէ և գիտական անհրաժեշտ ծանօթութիւններէ զատ, հիմնական կերպով կ'աւանդուին Հայերէն, Ֆրանսերէն, Անգլիերէն եւ Թուրքերէն լեզուները, ձեռամբ մասնագէտ ուսուցիչներու և ուսուցչուհիներու, գործնական կեանքի արդի պահանջումներուն համապատասխան կերպով և դիւրուսոյց մեթոտներով։

Մասնաւոր խնամքի և հոգածութեան առարկայ է Ֆրանսերէն և Անգլիերէն լեզուաց Խօսկցավարժութիւնը (բաալիք)։ Յատուկ խնամով կ'աւանդուին նաև Գծագրութիւն, Ասեղնի Տնտեսութիւն, Կար ու Ձեւ, Ասեղնագործութեան զանազան տեսակները (ձեռքով և մեքենայով), Ջութակի և Դաշնակի Երաժշտութիւն, մանաւանդ ԴԱՇՆԱԿ և ՋՈՒԹԱԿ։

Գիշերօթիկներու համար կատարեալ սնունդ և ընտանեկան անթերի խնամք։
Աշակերտաց վերամուտը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 1 Բշ.։

5—4

Տեսչուհի Հիմնադիր-Տնօրէն
ՀԻՒՐԻՒՔԵԱՐ ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ Յ. Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ

ՍԻՆԿԷՐ
ԿԱՐՍ. ՊԱՏԱՍՏԱՆ ՀԱՑԹԱՑԹԻՉ

THE SINGER MANUFACTURING Cie.

Սինկէրի կարի մեքենաները զուտ անգլ. պողպատէ շինուած ըլլալով, իրենց տոկունութեամբ այնքան գնահատուած են, որ աշխարհիս ամէն կողմը տարածուած են և բոլոր ընտանիքները. դերձակներն ու կօշկակարները լոկ Սինկէրի մեքենայ պահած են գործածել։ Սինկէր Ընկերութիւնը ցարդ 490է աւելի պատուոյ վկայական և շքանշան առած է բոլոր ցուցահանդէսներէն։

Մասնաճիւղեր բոլոր Թուրքիոյ մէջ։

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատուներուն մէջ։

Բերա) 1. Մեծ փողոց, Պօն Մարշէի դիմաց Թիւ 343 և 343 կրկին։
) 2. » » Կալաթա Սէրայի դիմաց։
Ղալաթիա) 1. Սինկէր խան Թիւնէլի ետեւ։
) 2. Թրամվայի կայարանին դիմաց։
Պոլիս) 1. Սուլթան Համամ Թիւ 2։
) 2. Սուլթան Պայազիտ, Թրամվայի կայարանին դիմաց Թիւ 13։
Սկիւտար) Չարշը Պօյը, Թիւ 120։

Ցուցակը և տեղեկութիւնները ձրի։ Սինկէր Ընկերութեան կեդր. վարչատունը կը գտնուի Բերա. Մեծ փողոց. Թիւ 343 և 343 կրկին, Սարգիս պէյ Տիւզ Օղլուի տանը։ 16 50—7

ՄՈԽՐԱՋՈՒՐԻ ՊԷՏՔ ՉԿԱՅ
ՈՐ ԿԸ ՓՏԵՑՆԷ ՃԵՐՄԱԿԵՂԷՆԸ ԱՅԼ
ՎԱՐԷՔԻՆԱՅԻ
ՈՐ ՆՈՐ ԿԸ ՊԱՀԷ ՋԱՅՑՆ

Գիւտ իտալացի հռչակաւոր քիմիագէտ Հէրքիւլ Ռամարինիի
75% խնայողութիւն!!! Մեծ դիւրութիւն, կատարեալ մաքրութիւն եւ ճերմկութիւն,
ԱՆԹԵՐԻ ՀԱԿԱՆԵԽՈՒՄ
ՆՈՒԷ ՓՈՐՁԷՔ՝ ԴՈՒՔ ԱԼ ՊԻՏԻ ՀԱՄՈԶՈՒԻՔ

Բանի մը մրցանակներ ստացած է զանազան ցուցահանդէսներէ, վկայագիրներ՝ զանազան կաճառներէ, տեղեկագիր պալատան քիմիագէտ Պ. Սինկրոսէ և կայս. բժշկական վարժարանի բրոֆէսէօր Տօքթ. Ձէլալեանէ։

ԲՈԼՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՔՕՕՓԷՐԱԹԻՎԻ ՔՈՎ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ

Միակ ներկայացուցիչ Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ համար
ԲԱԲԱՅԵԱՆՆՈՒ, ՔՕԼԱՄԻ եւ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Պաղտատ խան, թիւ 7, Կ. Պոլիս
ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ 50—13

ՊԱԼՔԱՆ
Առանձնաշնորհեալ ապահովագրական ընկ.

Դրամագլուխ եւ պահեստ	Ֆրք. 9,500,000
Վերապահովագրական դրամագլուխ եւ պահեստ	» 142,750,009

ՊԱԼՔԱՆ ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ ամէն տեսակ կահ կարասի եւայլն, Կ. Պոլսոյ և Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ շատ դիւրամատչելի պայմաններով, իսկ իր միւս երկրորդ ճիւղը որ անմրցելի գիներով և պայմաններով օժտուած է, կը կատարէ խառն ապահովագրութիւն, ընտանեկան, մանուկներու, եւայլն եւայլն։ 50—41

Ընդհանուր գործակալ Թուրքիոյ Խ. ՖՐԱՆԿԻՒԼՕՖ եւ Ընկ
Պոլիս, Անանիասեան խան

ԹՐԱՄՈՒԷՅԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Ազդ.—Կ. Պոլսոյ Թրամուէյներու Ընկերութիւնը նուազուրդի կը դնէ Ֆէրիքէօյէն Թաթավլա շինուելիք նոր գիծին համար պէտք եղած 3000 խորանարդ մետր հողի մատակարարութիւնը։ Նուազուրդը պիտի կատարուի հոկտ. 2/15ի հինգշաբթի օրը կէսօրէն երկու ժամ ետքը՝ Ընկերութեան կեդրոնատեղին՝ Ղալաթիա Վոյվոտա փողոց։ Մասնակցիլ ուզողները կրնան պայմաններուն տեղեկանալ Ընկերութեան մասնագիտական դիւանէն։ Նուազուրդին մասնակցողները պէտք է իբրեւ երաշխաւորութիւն տասը ոսկի յանձնեն Ընկերութեան արկղին, նուազուրդը փակուելէն ետքը իրենց վերադարձուելու պայմանով։

Կ. Պոլիս, սեպտ. 18/2 հոկտ. 908

5—5 Ընդհ. Տնօրէնութիւն

Cie RUSSE

Navigation à Vapeur et de Commerce
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Շաբաթական երթեւեկութիւններ
Սեպտեմբեր

Դշ. 17/30 Ինէպօլի, Սինոպ, Սամսոն, Օրտու, Կիրասոն, Տրապիզոն, Րիզէ և Պաթում. կէս օրէն ետքը ժամը 10ին։
Դշ. 17/30 Օտեսա. կէսօրէն ժամը 4ին։
Եշ. 18/1 Իզմիր, Պիրէօս և Աղեքսանդրիա. ժամը 10ին։
Եշ. 18/1 Օտեսա. ժամը 4ին։
Ուր. 19/2 Սեվաստօպօլ. ժամը 10ին։
Շբ. 20/3 Օտեսա. ժամը 10ին։
Շբ. 20/3 Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Թիրէա, Հայֆա Մէրսին, Իսքէնտէրուն, Թրիպոլի, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա. Բոր Սայիտ և Աղեքսանդրիա. ժամը 4

50 2

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՈՔԵԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ
Ն. ՊԱՔԷ եւ ԸՆԿ.

ՍՊԱՍՈՒԱԾ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ
Հոկտ. 11ին, Ֆրիժի, Սեւ ծովէն
Հոկտ. 13ին, Իմէրէթի, Մարսիլիայէն
Հոկտ. 23ին, Ժօնի, Սեւ ծովէն

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ
Հոկտ. 12ին, Ֆրիժի, Մարսիլիա
Հոկտ. 14ին, Իմէրէթի, Սեւ ծով
Հոկտ. 23ին, Ժօնի, Մարսիլիա։

Ա. կարգ Բարիզի համար 200 ֆր.
» » Մարսիլիոյ » 160 »
Բ. » Բարիզի » 150 »
» » Մարսիլիոյ » 120 »

Ա. կարգ Լոնտոնի համար 248.35 ֆր.։ Բ. կարգ 185.10 ֆր. (Տիէբի ճամբով)։

Տեղեկութեանց համար դիմել Գործակալին՝ Թոփհանէ, քարափին վրայ։

15 50—17 Թ. ՌԸՊՊՈՒԼ

ՄՈՍ
ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ճամբորդ եւ ապրանք փոխադրող
շոգենաւեր

Ա. ԿԱՐԳԻ	Բ. ԿԱՐԳԻ
Սեղի	Նայդօգրես
Մինիս	Էմէյսիս
Բափսիս	Պուզիրիս
Թէյպըր	Մէօրիս
Նարպօն	Ֆայկին
Նավարին	Ֆարօս
	Թիպս

Առաջին կարգի շոգենաւերը շատ հանգըստաւէտ են, ճաշասն մէջտեղը ընդարձակ սենեակներ ունին, ելեկտրականութեամբ կը լուսաւորուին եւ կին ճամբորդներու համար առանձնակ ունին։

Երկրորդ կարգի շոգենաւերն ալ առաջնակարգ ճամբորդներ կ'առնեն բայց առանձնակ չունին։ [illegible]

Կ. Պոլսէ Լիվըրփուլ Ա. կարգի գին է 15
» » Բ. » » » 11

Կը խնդրուի վաճառականներէն որ փոխադրութեանց կամ Ղալաթիոյ մաքսէ հանելու համար՝ իրենց ապրանքները առն շոգենաւուն ժամանումէն 24 ժամ առաջ։

Ամերիկայի եւ Եւրոպայի նաւահանգիստները առնելու համար տոմսակներ կ'ընդունուին։

Դիմել առ Ճ. Վ. ՌԻԻԹՈՒԼ եւ Ընկ.
Գործակալք
Ռիխթըլ խան. Գալէյէ դարա., Պոլիս
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ Ընկ.
50—14 31 Ճէյմս Մոսէ, Լիվըրփուլ.

Պատասխանատու ԳԱՐԵԳԻՆ ՓՕՇԱՃԵԱՆ